

Läkare mot kärnvapen

Læger mod kernevåben

Informationsblad - Svenska läkare mot kärnvapen (SLMK) - Danske læger mod kernevåben (DLMK)
Newsletter - The Swedish and Danish Sections of IPPNW,
International Physicians for the Prevention of Nuclear War

Nr 97 JUNI 2004

“Att så ett tvivlets frö
om nyttan av kärnvapen ...”

IPPNW i dialog med beslutsfattare
i Pakistan och Indien

Läs på sid 15 och på mittuppslaget.

Summary in English

“The world needs a psychiatrist!” chairman Gunnar Westberg cries out in his leading article in this number of our newsletter. Who else could understand and cure the madness of the leaders of the nuclear weapons nations? Keeping these weapons, dangerous for humanity and militarily useless, does not make sense.

Dialogue meetings with decision makers of nuclear weapons states is one of IPPNW's most important pro-

jects. The front-page picture is from the recent dialogue seminars in India and Pakistan, a region where dialogue is so badly needed. In the centrespread you will see a series of pictures from these meetings.

The Pugwash movement, Nobel prize winner of 1995, is one of the most influential peace movements in our time. Klaus Arnung, deputy councillor and member of DLMK, presents to us a translated and shortened version

of a speech by former Pugwash leader Sir Joseph Rotblat, held at the Pugwash conference in 2003. It is a review of the US policy as regards nuclear weapons after 11th September 2001.

Weapons of Mass Destruction – which are they? Jan Prawitz of the Swedish Institute for Foreign Policy gives a lucid account of treaties and negotiations concerning WMD through the years.

ULF KÖNIG,
JAN LARSSON

DLMK/SLMK – presentation

Läkare mot kärnvapen är en kvartalstidskrift som ges ut av föreningen **Svenska läkare mot kärnvapen (SLMK)** och **Danske læger mod kernevåben (DLMK)**. SLMK har ca 5 000 läkare, medicinstudenter och stödpersoner som medlemmar; DLMKs medlemsantal är ca 475. Föreningarna är de svenska och danska grenarna av **International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW)** med ca 150 000 läkare i ca 50 länder som medlemmar. SLMK, DLMK och IPPNW är politiskt och religiöst obundna organisationer med målet att avskaffa kärnvapnen genom att sprida saklig information om kärnvapnens medicinska effekter. IPPNW har huvudkontor i Boston och leds av en ordförande (“president”).

Författaranvisningar

Redaktionen välkomnar manuskript som behandlar SLMKs/DLMKs arbetsområde. Skriv med **dubbelt radavstånd**, max fem A4-sidor. Bidragen tas dock helst emot via e-post, som bifogat Word-dokument. Det går även bra att skicka texten på diskett/cd. Bifoga gärna foton, allra helst digitala bilder med hög upplösning. Papperskopior går också bra. Fäst inga gem på foton och skriv inget på dem, ej heller på baksidan – sätt istället en nummeretikett på baksidan och bifoga bildtext separat. Skicka gärna med ett foto av författaren/författarna. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera och korta bidragen. Tiden från manusstopp till postdistribution har kortats till en månad för att tidningens innehåll ska bli färskare. Detta kräver att **tidpunkten för manusstopp iaktas strikt**.

Omslagsbilden

IPPNW genomförde i februari och mars det andra dialogmötet i Pakistan och Indien med SLMK som viktig koordinator och inspiratör. Det första mötet ägde rum 1999, året efter de två ländernas försök att komma med i den officiella kärnvapenklubben. Mediarrapporteringen från årets möte var imponerande och bör ha påverkat opinionen. Bilden på omslaget visar IPPNW-delegationen framför det gyllene templet i Amritsar, Indien.

Foto: Martin Tondel.

JL & UK

Utgivningsplan

Nr	Manusstopp	Distribution
98	20/9 -04	oktober
99	30/11 -04	december
100	1/2 -05	mars
101	1/5 -05	juni

SLMK

Svenska Läkare mot Kärnvapen

Informationsblad nr 97, juni 2004
ISSN: 1400-2256 Upplaga: ca 6 000 ex

Ansvarig utgivare:

Jan Larsson
Linnégatan 2 G
753 32 UPPSALA
Tel 018-14 62 12
E-post:
jan.larsson@slmk.org

Red för detta nr:

Jan Larsson och
Ulf König

Tryckeri:

Luleå Grafiska
Luleå

Grafisk red. & formgivn:

A Stenbergs Text & Form AB
Box 52
590 70 LJUNGSBRO
Tel: 013-651 81
Fax: 013-666 60
E-post: anita.stenberg@slmk.org

Manusstopp för nästa nr (98): 20 september 2004 **OBS datum!**

Manus till nästa nr skickas till: Frida Sundberg, S Strandvägen 1A, 832 43 FRÖSÖN

Prenumerationsärenden handläggs av kansliet i Perstorp, adr se sid 3.

Tryckt på miljögodkänt papper.

SLMKs ordförande

Gunnar Westberg
Solbänksgratan 9
413 19 Göteborg
Tel: 031-82 63 93 (b)
Tel även: 031-82 86 92 (b)
Tel: 031-342 25 16 (a)
Tel: 031-342 10 00 pers.sök (a)
E-post:
gunnar.westberg@slmk.org

Kanslichef

Klas Lundius
Häkantorpsmölle
284 91 Perstorp
Tel: 0435-351 58
Fax: 0435-353 27
Mobiltel: 070-520 83 58
E-post:
klas.lundius@slmk.org

**Läkarfonden för
Förebyggande av
Kärnvapenkrig**

Postgiro: 90 10 90 – 1

Medlemsavgift 2004:

275 kr resp 100 kr (stud),
sätts in på pg 90 10 90 – 1
Prenumeration på "Läkare
mot kärnvapen" ingår.

SLMKs hemsida:

www.slmk.org

IPPNW:s hemsida:

www.ippnw.org

* * *

Landsnummer – telefon:

Sverige: 0046 -
Danmark: 0045 -

Se sid 30.

Varför finns kärnvapen – alltmer obegripligt	4
Ledarsida – Gunnar Westberg	
Indkaldelse til landsmøde i DLMK	5
Kernevåbenspørgsmålet: Pugwash og Bush-Administrationens politik	6
Indlæg af Sir Joseph Rotblat, refereret af Klaus Arnung	
Tre minutter i midnatt: hotet om kärnvapenkrig	9
Martin Tondel rapporterar från ett seminarium i Washington	
Massförstörelsevapen – vilka är dom?	12
Jan Prawitz från Utrikespolitiska Institutet reder ut begreppen	
Mayors for Peace	14
John Henriksson informerar om första steget i borgmästares fredskampanj under NPT-PrepCom i New York i våras	
INDIEN – PAKISTAN	
Mina intryck av vårt besök i Indien-Pakistan	15
Nelli Jonasson-Filappova om sitt första dialogmöte	
Mittuppslaget	
Bilder från IPPNWs dialogmöte i Indien och Pakistan i februari/mars	16
Inga framsteg på PrepCom i New York	18
John Henriksson och Frida Sundberg ger sin syn på mötet	
Viktigt inslag inför NPT-konferensen 2005	19
Lars G Lindskog om bl a Blix-kommissionens rapport	
Missilförsvar, missiler, militarisering av rymden	20
John Henriksson rapporterar från en konferens i England	
Berättelser från Nollpunkten	22
Claes Andreasson berättar om ett projekt vid universitetet i Las Vegas som samlar in berättelser från testplatsen i Nevada	
Allt från atombomber till aromaterapi på en helg!	24
Åtta SLMK-studenter om det europeiska studentmötet på Irland och om vad några av deltagarna tyckte om mötet	
Kunskap i ett fredsperspektiv	27
SLMK-studenterna Martina Grosch och Jenny Immerstrand var med på IPPNW-kongressen i Berlin	
Internationell utblick	28
Redaktör Inge Axelsson	
"En mycket osvensk bok"	29
Det är ett av Frida Sundbergs intryck av Hans Blix bok "Avväpna Irak" som recenseras här	
DLMKs Bestyrelse	30
SLMKs styrelse 2003–2004	31
BAKSIDAN	
Bilder från europeiska IPPNW-studentkongressen på Irland	32

Varför finns kärnvapen – alltmer obegripligt

Kärnvapnen föddes ur fruktan för nazismen. Pacifisten Albert Einstein skrev till president Roosevelt för att få USA att utveckla ett vapen baserat på klyvningen av atomkärnan. Vapnen skulle behövas för att avskräcka Tyskland från att använda de kärnvapen man trodde att nazisterna tillverkade. Hitler avbröt det tyska kärnvapenprojektet, men USA fullföljde. En enda av vetenskapsmännen lämnade Manhattanprojektet när dess ursprungliga motivering försvunnit, Joseph Rotblat. De övriga fortsatte. Anden hade sluppit ur flaskan, kärnvapnen hade tagit kommando över sina uphovsmän.

Kärnvapnen växte till, närda av det kalla krigets ömsesidiga fruktan. Kärnvapen skulle avskräcka från användande av kärnvapen. Detta behov av avskräckning är nu borta, men vapnen finns kvar. "Kärnvapnen förblir en integrerad del av vår militära arsenal för åtminstone en människoålder framåt." (USA:s Nuclear Posture Review år 2002) Varför? Nya atomvapen utvecklas. Vad driver utvecklingen?

Kärnvapnen sprids till flera länder. "Men, general Malik, om det nu blir verklig fred mellan Indien och Pakistan, kan ni då avskaffa kärnvapnen?" "Nej, inte alls, vi har samma rätt att ha kärnvapen som USA. Indien är också en stormakt". (General N S Malik är en militär talesman för regeringspartiet i Indien). Vad driver kärnvapenspridningen?

Inte är det militära argument. Dessa kommer efteråt, som ett rättfärdigande till vad man redan beslutat att man vill behålla. USA hävdar ibland att man behöver sina kärnvapen mot terrorismen. Argumentet är så orimligt att det bara bevisar bristen på argument. I stället förefaller innehavet av kärnvapen, de yttersta vapnen, vara självklart för supermakten. Just det – självklart, det som är klart av sig självt utan att behöva förklaras. Ty någon rimlig, logisk förklaring till nödvändigheten av kärnvapen har vi aldrig fått, trots alla våra frågor.

Nej, inga militära skäl. I stället förefaller det handla om en tillvänjning till vapen som den ologiska, orimliga, men "självklara", grunden för "trygghet". I vart fall i USA. Kärnvapnen är det enda allvarliga hotet mot USA. Utan kärnvapnen skulle landets militära överlägsenhet vara helt utan motstycke. I fråga om andra länder är det kanske främst "status", att vara jämbördig med de andra "stormakterna", som är det viktiga. Att ha makten att utrota miljoner människor, det är Stormakts-makt.

Det finns också en feministisk analys. Potens? Penisdyrkan – den största, längsta, starkaste missilen? Kastrationsskräck? Det sexuella våldets yttersta uttryck? Jag skulle helst vilja förvisa dessa påståenden till den mörkaste av freudianismens glömda garderob. Men jag tror inte att jag kan. Jag har ju inga "förnuftiga" förkla-

ringar, så jag måste ta även de mest primitiva av reptilhjärnans ejakulationer på allvar.

Kära humanister, sociologer, psykologer, samhällsvetare, semiotiker, psykiatriker, psykoanalytiker och inte minst teologer: Hjälp! Under det kalla krigets tid hade ni svaret *Fruktan* som den främsta förklaringen till kapprustningen med kärnvapen. Det kunde jag förstå då, fruktan och avskräckning. Men vad är i så fall Fruktans orsak idag, vad fruktar man, om kärnvapen är svaret?

För drygt tio år sedan samtalade vi, en grupp ur Läkare mot kärnvapen, med talmannen i den franska senaten. En mycket gammal och mycket cynisk man. "Det är klart att kärnvapnen till slut kommer att förinta mänskligheten" sade han. "Det kan inte förhindras. I det läget har Frankrike samma rätt att delta med sina kärnvapen som andra stormakter".

Han skämtade inte. Och egentligen var han inte mer dåraktig än USA:s vicepresident som påstått att kärnvapen behövs för att avskräcka attacker från självmordsbombare.

Världen behöver en psykiatriker!

GUNNAR WESTBERG
Ordförande i SLMK
gunnar.westberg@slmk.org

Til medlemmerne af DLMK

Der indkaldes hermed til landsmøde i DLMK.
Landsmødet afholdes

Lørdag 21. august 2004
kl. 14.00 – ca. 17

I

Klaus Arnungs konsultation
Lille Strandsstræde 10
København (tæt på Nyhavn)

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Beretning fra International Councilor
4. Beretning fra studenterformanden
5. Indkomne forslag (skal være formanden i hænde senest 14 dage før)
6. Fremlæggelse af regnskab for 2003 og budget for 2005
7. Valg af formand
8. Valg af koordinationsudvalg
9. Valg af revisorer
10. Evt.

Efter landsmødet er foreningen vært ved en middag på restaurant i nærheden. DLMK tilbyder endvidere at betale for rejseudgifter svarende til en togbillet for deltagelse i landsmødet.

Povl Revsbech
formand

Kernevåbenspørgsmålet: Pugwash og Bush- Administrationens politik

Indlæg af Sir Joseph Rotblat (fysiker, tidligere leder af Pugwash-bevægelsen, på hvis vegne han i 1995 modtog Nobel's Fredspris) ved 53. Pugwash Conference on Science and World Affairs, Canada Juni 2003.

Referat ved Klaus Arnung

Rotblat indleder med at understrege, at han er meget kritisk overfor den nuværende amerikanske administration med hensyn til dens varetagelse af begivenheder i verden. Derimod er han ikke antiamerikansk, men mener, at det er den nuværende administration, som bør kaldes antiamerikansk, fordi dens politik ikke repræsenterer synspunkterne hos hovedparten af det amerikanske folk. Den nuværende polarisation er i høj grad en konsekvens af Bush's slogan: du er enten med os eller mod os. Dette var i starten møntet på kampagnen mod Al-Qaida, men placerer nu alle dem, som ikke er fuldstændig enige med Bush's politik i skurkerollen. Mange, måske majoriteten af verdens befolkning er stærkt imod terrorister og rede til at gå i aktion mod dem, men samtidig ikke glade for Bush's politik, som anses for at tilstræbe etableringen af et amerikansk hegemoni, som behandler internationale aftaler med foragt, og mener at sådanne kun skal adlydes, hvis de passer i USA's interesser. Heri ligger et etaklart hykleri. USA erklærer sig for verdensmester i demokrati samtidig med at det diktatorisk gennemtrumfer sin vilje. Sådant en politik er i Rotblat's øjne uacceptabel for et civiliseret samfund, fordi den i det lange løb kan betyde undergang for civilisationen. Kampagnen mod Irak blev således søgt retfærdiggjort af et ønske om at afvæbne landet for masseødelæggelsesvåben, mens der er rigelig dokumentation for tesen om, at

den egentlige grund var et ønske om at forandre Mellemøstens politiske konfiguration på en måde som ville give USA politisk, økonomisk og militær kontrol med regionen.

De neokonservatives indflydelse

Dette ønske går mange år tilbage. Allerede under koldkrigsårene advokerede forskellige højrefløjsgupper i USA – som nu er blevet kendt som de neokonservative – for en stærk aggressiv udenrigspolitik. Efter afslutningen af Den Kolde Krig og den første Golfkrig blev disse grupper særligt aktive. Et dokument fra 1992 ved navn Defense Policy Guidance beskrev klart ambitionen om en ny amerikansk udenrigs- og militærpolitik, som skulle forebygge fremkomsten af en hvilken som helst potentielt fjendtlig magt, samtidig med, at man talte for forebyggende militær aktion mod stater mistænkt for at udvikle masseødelæggelsesvåben. Dette dokument blev skrevet af Paul Wolfowitz og Lewis Libby, som da arbejdede under Dick Cheney, den nuværende forsvarsminister. Alle tre er nu prominente medlemmer af Bush-Administrationen. I juli 1996 skrev Richard Perle – i mange år kendt som Den Sorte Prins for sine ekstreme synspunkter og stærke støtte til Israel-lobbyen – en artikel, hvori han opfordrede den daværende israelske premierminister Netanyahu til at ændre politik. Først skulle Oslo-

aftalerne undermineres og siden skulle der indledes en kampagne for at eliminere Saddam Hussein og destabilisere regeringerne i Syrien, Libyen, Saudiarabien og Iran. Perle skrev i 1998 et åbent brev til præsident Clinton med krav om en intens indsats for et regimeskifte i Bagdad. Blandt underskriverne på brevet var blandt andet Donald Rumsfeld. Ved Al-Qaida-angrebet 11. september 2001 kom så muligheden for at få ført denne politik ud i livet, og det første skridt var krigen mod Irak. Den officielle årsag til det militære angreb – fjernelsen af masseødelæggelsesvåben – har vist sig ikke at kunne forsvares. Krigen blev startet på falske præmisser. Rotblat understreger, at næppe nogen modstander af krigen ikke var glade for at se Saddam's tyranniske regime falde, et fald som næppe heller ville have kunnet være afstedkommet så hurtigt uden militær intervention, men prisen for dette er for høj: USA har genindført det gamle maxime at målet helliger midlet. For øjeblikket synes reglen at være, at magt er ret og tendensen synes for tiden at være at mange lande føler sig tvunget til at acceptere USA's rolle som verdenspolitimand. Men dette kan ikke forblive en permanent løsning: et system med indbygget ulighed er ustabil og vil give tilbagelag blandt andet ved en forøgelse af international terrorisme.

Farlige ændringer

Rotblat giver udtryk for et håb om at det amerikanske folk vil erkende fejltagelsen og efterhånden tvinge politikerne til ændring. Hans største bekymring er, at den førte politik i mellemtiden kan føre til katastrofale resultater. De største farer hidrører fra Bush-administrationens atomdoktriner.

Pugwash har i tidligere år beskæftiget sig med dilemmaet: kontrol versus afrustning. At afrustningsbestrebelse nu er afgået ved døden er sandsynligvis korrekt, så for Rotblat resterer nu kun alternativet, atomnedrustning. Eliminering af kernevåben har altid været Pugwash's mål blandt andet som følge af Russell-Einstein manifestet. Årsagen er såvel etisk, idet enhver brug af kernevåben må anses for at være umoralsk, som praktisk, at sikre overlevelsen. Enhver brug af kernevåben indebærer risikoen for eskalation og udgør en trussel mod vores fortsatte eksistens.

Imidlertid overvejes brug af kernevåben eksplicit i Bush-administrationens politik, således som den er formuleret i en række dokumenter af nyere dato:

Nuclear Posture Review fra januar 2002

The National Security Strategy of the United States of America, september 2002

National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction, december 2002.

National Policy on Ballistic Missile Defense, maj 2003.

Disse politikker synes at have 2 formål: det ene er en defensiv strategi, som skal gøre USA usårlig for et angreb udefra. Det andet er en offensiv strategi, som truer fjendtlige regimer med militær aktion inkluderende brug af kernevåben, hvis de tilstræber at anskaffe sig kernevåben.

For at få klar bane for missilforsvaret har USA forladt ABM (Anti Ballistic Missile)-traktaten som tidligere blev anset for at være en hjørnesten i våbenkontrollen. Det er dog indenfor det offensive aspekt, den største ændring

har fundet sted. Den nye Nuclear Posture Review fremlægger en strategi, som inkorporerer nuklear kapacitet i konventionel krigsplanlægning. Den tidligere afskrækkelsesdoktrin, i hvilken brugen af kernevåben blev set som en sidste mulighed, som kunne komme på tale, når alt andet havde slået fejl, er blevet kasseret. I den nye doktrin er kernevåben blevet en standarddel af den militære strategi; disse våben kan bruges i en konflikt ligesom et hvilket som helst andet eksplosiv. Dette repræsenterer et radikalt skifte i hele rationalet for atomvåben. Hovedårsagen til ændringen synes at være frygten for at stater, som bliver anset for fjendtlige mod USA, vil anskaffe sig masseødelæggelsesvåben: „we will not permit the world's most dangerous regimes and terrorists to threaten us with the world's most destructive weapons”.

Forebyggende angreb

For at forfølge dette mål er Bush-administrationen rede til at gå meget langt, herunder ty til forebyggende angreb (pre-emptive strikes). Implementeringen af den nye strategi er allerede begyndt. USA er i færd med at udvikle et nyt atomsprænghoved med svag kraft, men med en evne til at ødelægge underjordiske svært armerede betonbunkere. Disse andre nye våbentyper skal afprøves. I øjeblikket er der en traktat, som forbyder kernevåbenafprøvning, *the Comprehensive Test Ban Treaty* (CTBT), som USA har underskrevet, men ikke ratificeret. Med tanke på Bush-administrationens foragt for internationale traktater skal der måske kun en lille undskyldning til for at autorisere afprøvningen af nye våben, og kravet herom er allerede blevet fremsat. Hvis USA genoptager afprøvningen, vil det være et signal til andre atomvåbenstater om at gøre det samme. Kina vil næsten sikkert gå i gang. Efter USA's beslutning om at udvikle ballistisk missilforsvar føler Kina sig sårbar og vil sandsynligvis forsøge at reducere denne fornemmelse ved at modernisere og øge sit atomarsenal. Andre lande kan følge efter og faren for et nyt atomvåbenkapløb er reel.

Det vil også give anledning til bekymring, at udviklingen af den nye bombe vil sløre distinktionen mellem atomare og konventionelle våben. Atomvåbenenes enorme destruktive kraft har betydet, at der har eksisteret et tabu med hensyn til brug af kernevåben i krig lige siden Nagasaki. Men hvis der i den ene ende af spektret kan udvikles en atombombe, som kvantitativt ikke adskiller sig fra almindelige eksplosiver så vil også den kvalitative forskel forsvinde. Grænsen for brug af kernevåben vil blive overskredet, og disse vil gradvist blive anset som krigens værktøj, samtidig med at de vil indebære en trussel mod den fortsatte eksistens af menneskeracen. For USA er adskillelsen mellem atomvåben og konventionelle våben allerede blevet eroderet, således som det er gjort klart i Nuclear Posture Review, men situationen er blevet endnu mere truende ved den udtrykte vilje til at bruge kernevåben i et første-slag. Hvis verdens stærkeste militære magt erklærer sig rede til pre-emptiv brug af kernevåben, kan andre lande hurtigt følge efter. Kashmir-krisen maj 2002 er en kraftig advarsel om realiteterne i atomtruslen. Tilsvarende situationer kan opstå omkring Taiwan og Nordkorea. Sir Martin Rees, den ledende engelske astronom, giver civilisationen 50 % chance for at overleve dette århundrede. Andre mener, at dette endda er optimistisk.

Internationale traktater skal respekteres

Stillet overfor ovenstående understreger Rotblat, at Pugwash er stærkt forpligtet på målet om afskaffelse af alle atomvåben. Ethvert forsøg på med logiske og moralske argumenter at forsøge at overtale Bush-administrationen til at ændre politik vil formentligt være et håbløst spild af tid. Derimod er der håb om, at offentligheden vil kunne bibringes en indsigt i faren ved den nuværende politik, hvorefter denne kan ændres ved den demokratiske proces, ved frie valg. Der er imidlertid behov for en intensiveret kampagne for at oplyse offentligheden om den nuværende farlige si-

tuation, samt fortsat at argumentere for at overholde international lov og ret. Verdensfreden kan ikke sikres uden at overholde internationale traktater. På dette punkt har atommagterne de senere år forvirret begreberne en del. Ikke-spredningstraktaten (NPT)'s eksplicitte krav om at de atomvåbenbesiddende magter forpligter sig til at gøre en ende på atomvåbenkapløbet og afskaffe kernevåbnene er blevet fordrejet til argumenter om, at forudsætningen herfor er, at der først skulle etableres amindelig og total nedrustning. Imidlertid har ikke-spredningstraktatens review-konference i 2000 understreget atomvåbenmagternes pligt til total elimination af deres atomarsenaler. Bush-administrationens politik, som er baseret på den fortsatte eksistens (og brug) af kernevåben er i direkte modstrid med ikke-spredningstraktatens artikel 6. Det er imidlertid lykkedes Bush-administrationen til en vis grad at overbevise offentligheden om, at kun en del af NPT er gældende, nemlig ikke-atomvåbenbesiddende landes tilsgagn om ikke at ville anskaffe sig kernevåben. Officielle amerikanske og engelske papirer har gentagne gange udtalt, at ikke-spredningstraktaten tilstræber at begrænse kernevåben til Rusland, Storbritannien, Frankrig, Kina og Amerika, og det bliver hele tiden fremhævet, hvor farlige kernevåben er og at de absolut ikke må falde i hænderne på uønskede elementer eller slyngelstater. Den

store majoritet af mennesker i verden anser brugen af kernevåben for at være umoralsk p.g.a. deres ekstreme destruktive kraft og manglende evne til at skelne mellem civile og militære mål. Besiddelse og følgelig eventuel brug af dem er derfor lige uacceptabel uanset om det forårsages af venligt-sindede eller såkaldte slyngelstater. Således er den amerikanske håndtering af NPT spørgsmålet helt uacceptabelt. USA har underskrevet og ratificeret en international traktat, som forpligter det til at skaffe sig af med kernevåbnene, og samtidig forfølger det en politik, som kræver fastholden af disse våben for al fremtid. Rotblat mener, at USA må foretage et valg: hvis det ønsker at beholde kernevåben, så må det trække sig tilbage fra NPT (hvilket sandsynligvis ville resultere i en massiv forøgelse af antallet af atomvåbenbevæbnede stater). Alternativt må det efterleve kravet i ikke-spredningstraktaten og afskaffe sine kernevåben. Der er ingen tredje vej. Rotblat plæderer for en kampagne med det mål at påvirke den offentlige opinion omkring spørgsmålet om ikke-spredningstraktaten, og han anser en sådan international kampagne for at have en god chance for succes. Den engelske Pugwashgruppe har således nu startet et initiativ i samarbejde med en række engelske organisationer, herunder MEDACT, den engelske afdeling af IPPNW. Rotblat afslutter sit indlæg med at gøre

opmærksom på at mennesket stadig fører verdenspolitik efter det forældede princip, at vores overlevelse afhænger af at være militært stærkt. Herved ignoreres fuldstændig de radikale forandringer, som har fundet sted som resultat af fremskridtene indenfor videnskab og teknologi. I en således stadig mere interdependent verden vil fred, orden og fremskridt kun kunne sikres ved respekt for og overholdelse af de internationale aftaler, som er basis for civiliserede samfund. Uden dette vil anarki og terrorisme råde, netop de ondt som præsident Bush angiveligt har forpligtet sig til at udrydde. Når han vil håndtere dette spørgsmål med militære midler må vi forsøge at nå målene på fredelig vis. Når Bush-administrationen har planer om at handle unilateralt, må vi sørge for, at verdens sikkerhed lægges i hænderne på FN, den institution som er oprettet til dette formål, og vi må forene vores respekt for loven med strenge moralske principper. Dette er enkle, nogen vil sige romantiske principper, men i Rotblat's øjne en absolut realistisk nødvendighed. I en verden bevæbnet med masseødelæggelsesvåben, hvis brug kan bringe hele vores civilisation til en afslutning, har vi ikke råd til et polariseret verdenssamfund med en indbygget trussel om militære konfrontationer. I denne teknologiske tidsalder er det blevet af vital betydning at skabe et globalt samfund for os alle.

Thule-radaren må nu indgå i Missilskjoldet

Den 19. maj 2004 offentliggjorde Udenrigsministeriet, at der nu er indgået aftale mellem USA's og DK's regeringer og Grønlands hjemmestyre om Thule-radarens fremtid. Den må nu opgraderes til at indgå i Missilskjoldet (Missile Defence), et projekt der har fået megen omtale tidligere her i bladet. DLMK og IPPNW og et stort mindretal i Folketinget har som bekendt været modstandere af denne

beslutning, men vore argumenter har ikke haft nogen vægt overfor vores borgerlige regering, endsige overfor præsident Bush's regering. Til gengæld for aftalen får Grønland nogle kontakte og symbolske fordele (bl.a. skal der flages med det grønlandske flag på Thule-basen) og USA lover at rydde op på området (gamle olietønder etc.).

Aftalen er på ingen måde overraskende, da USA's regering naturligvis ikke vil lade sig bremse af en lille allieret i det prestige-fyldte stjernekrigsprojekt. Grotesk, alt den stund, at store dele af menneskeheden stadig kæmper med opfyldelse af helt grundlæggende behov.

POVL REVSBECH

Tre minuter i midnatt: hotet om kärnvapenkrig

Rapport från ett seminarium i Washington 25-27 januari 2004

Hotet om ett kärnvapenkrig är på intet sätt över. I USA utvecklas för närvarande nya kärnvapen, mindre och mer specialiserade, avsedda för nya användningsområden. Samtidigt är underhållet av de ryska kärnvapnen eftersatt. Rysslands förmåga att övervaka USAs kärnvapenbaser har minskat sedan spionsatelliter och markradar successivt slutat fungera utan att landet haft råd att ersätta dem. När tröskeln för kärnvapenanvändning sänks och osäkerheten om oavsiktlig insats av kärnvapen ökar, då ökar också risken för felaktiga beslut baserade på otillräcklig information. Den yttersta konsekvensen kan bli ett fullständigt kärnvapenkrig, som leder till kärnvapenvinter och slutet för mänskligheten. En slutsats av detta möte är att SLMK och IPPNW behövs mer än någonsin.

Ekologiska och medicinska konsekvenser av kärnvapenkrig

Matthew McKinzie fysiker på Natural Resource Defence Council inledde seminariet med att berätta att Ryssland bara har 10 baser med rörliga interkontinentala missiler kvar, bl.a. utanför Irkutsk. Det var flerdubbelt fler för bara 20 år sedan. I det strategiska försvaret ingår också fem Typhoon-ubåtar stationerade på Kola-halvön. I ett realistiskt scenario skulle nio kärnvapen ivägskjutna från en sådan ubåt mot Washington slå ut CIA, Pentagon, den internationella flygplatsen Fort Mead, Capitol Hill och Vita Huset och resultera i sju miljoner döda inom 30 dagar. Eftersom Rysslands kärnvapen är mindre träffsäkra har man givit dem större sprängkraft för att få en effekt jämförbar med de amerikanska. USA har 18 Trident ubåtar som var och en är försedd med 24 missiler. Det räcker med sprängkraften i en ubåt för att döda en tredjedel av den ryska befolkningen.

William Arkin vid Center for Strategic Education, kolumnist på *The Bulletin of the Atomic Scientist*, menade att enda chansen för verklig kärnvapenedrustning är att militären själva inser hur meningslöst det är att slösa bort pengar på sådana vapensystem. De senaste årens teknikutveckling har emellertid lett till att USA nu har ökad flexibilitet och ökad precision i sina nu otroligt dyra kärnvapen; följden har också blivit att man nu med allt färre kärnvapen kan åstadkomma samma skadeeffekt som med tidigare. Nedrustningen av de strategiska kärnvapnen är därför bara en lek med siffror, ingen verklig minskning räknat på uppnådd effekt.

Alan Robock, professor på Rutgers Universitet, har räknat ut att en tredjedel av 1985 års kärnvapenarsenal räcker för att åstadkomma en nukleär vinter. Fler kommer enligt honom att dö av klimateffekten än av strålningen från ett kärnvapenkrig på grund av svält och undernäring orsakad av minskad livsmedelsproduktion.

William Arkin

Alan Robock

The hair trigger: hur ett kärnvapenkrig kan starta

Bruce Blair, expert på USAs säkerhetspolitik och president of Center for Defence Information, berättade att det inte är den nuvarande Bush-regeringen som börjat utveckla mini-kärnvapen; det var faktiskt president Reagan som inledde den utvecklingen 1981–1983. Bush-administrationen var däremot först med tankar på bunkersprängare och Blair menade att dessa inte var avsedda för skyddsrum för terrorister utan istället riktades mot Rysslands kärnvapensilos. Han har också skrivit om de korta beslutstider som det blir frågan om vid en kärnvapenattack mot USA. Det finns en övervakningscentral i Colorado som dygnet runt håller kontroll över inkommande missiler med hjälp av marksensorer och satellitövervakning. Varje typ av raketuppskjutning noteras. Om man upptäcker något misstänkt har man 3–4 minuter på sig för att avgöra om det är ett äkta anfall innan presidenten larmas. Denne ska då omedelbart sammanträda med sina toppmilitärer. En överste har 30 sekunder på sig att inför presidenten redogöra för tänkbara motåtgärder och konsekvenser. I detta skede kan man i praktiken bara räkna med en attack från Ryssland eller möjligen Kina. Därefter har presidenten maximalt 12 minuter på sig att fatta beslut om en motattack, innan USA riskerar att utaderas av inkommande robotar. I detta läge är det inte längre frågan om rationella beslut utan snarare ett slags stereotyp beteende. Flygtiden till Ryssland för det strategiska bombflyget är 25–30 minuter. Snabbare går det för de kärnvapenbärande ubåtarna som tar 10 minuter på sig att omsätta ordern till avfyrning. USA har ständigt 4–5 Trident-ubåtar på patrull och därför blir flygtiden för missilerna bara 10–15 minuter till de förutbestämda målen i Ryssland. De landbaserade Minuteman-robotarna i delstaten Montana omsätter presidentens order på 2 minuter och har en flygtid på 25–30 minuter. Robotar med en sammanlagd sprängstyrka på motsvarande 100 000 Hiroshimabomber

Valery Yarynich

Ivan Safranchuk

Michael May

skulle kunna skjutas iväg på en gång. På grund av de relativt korta förvaringstiderna och kravet på snabb respons skulle terrorister kunna lura fram en kärnvapenattack i t.ex. Ryssland. Scenariot skulle vara att en grupp terrorister tillskansar sig ett eller flera ryska kärnvapen på en mobil ramp. Bara ett oberäknat rörelsemönster och tecken till avfyrning skulle kunna resultera i en amerikansk motattack med kärnvapen. En annan möjlighet är att terrorister tar sig in i försvarsdatorerna och där simulerar en påbörjad attack mot något förutbestämt mål. Det var sedan Pentagon upptäckte en sådan genväg in i datorerna som försvarsdepartementet, efter att ha täppt igen detta datorhål, såg sig nödsakade att ändra rutinerna på ubåtarna så att dessa måste försäkra sig om att det inkommande anfallet är riktigt innan man får avfyra sina raketer.

Valery Yarynich, med 30 års tjänst i det ryska strategiska robotförsvaret och verksam under Kubakrisen, framträdde under seminariet och berättade om tre tänkbara risker för icke avsedd kärnvapen användning. Den första utgörs av en olyckshändelse, men detta ansåg Yarynich mindre troligt eftersom det krävs två personer för avfyrning. Då är utpressning ett betydligt allvarligare hot. Den tredje risken är oavsiktlig avfyrning, t.ex. genom att någon obehörig tar sig in i datorsystemets kommandokedja och därigenom lyckas skjuta iväg en kärnvapenrobot. Yarynich sade också att det strategiska robotförsvaret var högsta prioritet i Sovjetunionen och därför av absolut högsta tekniska kvalitet, men han visste inte vilket underhåll det fått på senare år. Däremot visste han att berättat att statsledningarna i USA och Ryssland möttes på högsta nivå under kuppforsöket i Moskva 1991 för att göra allt för att undvika en oavsiktlig rysk attack.

Ivan Safranchuk, director of the Center for Defence Information i Moskva, berättade att de internationella avtalen inte utgör någon garanti och lyfte fram fallet Iran. Iran har, trots att man skrivit under icke-spridningsavtalet, i tysthet gått långt i sina strävanden att

tillverka kärnvapen. Avtalen kanske till och med gav falsk trygghet och Iran en möjlighet att agera utan att ha vakande ögon på sig. Kanske sådana länder skulle kunna utgöra inkubatorstat för terrorister på samma sätt som Al Qaida kunde utveckla biologiska vapen under beskydd av talibanregimen i Kabul.

Planer och mål för kärnvapen efter kalla kriget

David Mosher, analytiker på RAND Corporation, har studerat de ryska radarvarningssystemen och funnit att man med sina satelliter bara täcker 20 % av USAs interkontinentala ballistiska missilfält mot 100 % 1989. För markradar har täckningen inte gått ned lika dramatiskt, från 90 % år 1989 till 80 % år 2002. Allt detta betyder att det finns blinda fläckar, större vissa tider på dygnet, vilket i sin tur innebär brister i det ryska förvarningssystemet. Fientligt flyg och kärnvapenrobotar kan därmed osedda komma in över Kamtjatka i öst. Två Trident-ubåtar med kärnvapen skulle oupptäckta kunna ta sig in i Norra Ishavet och slå ut samtliga ryska landbaserade interkontinentala robotar i ett slag. Osäkerheten om huruvida en attack inlets eller ej är farlig i sig och kan leda till rysk avfyrning på felaktiga grunder. Erfarenheterna från studien har lett fram till att RAND lagt fram ett tio-punktsförslag för kärnvapenedrustning.

USAs kärnlaboratorium och kärnvapenutveckling efter kalla kriget

Michael May, professor emeritus på Lawrence Livermore National Laboratory, föreläste om minikärnvapen och bunkersprängare på 1–10 kiloton. Dessa är, sitt namn till trots, svåra att konstruera så att de får tillräckligt penetrationsdjup. I granit förväntas vapnen tränga 1–5 meter, i lösare bergarter 10 meter och i jord 30 meter. Det är inte bara att öka laddningens storlek eftersom man istället för djupverkan får förödelse på ytan och dessutom får för stor radioaktiv kontamination vilket är ett hinder för inträngande trupper. De anläggningar i Iran

och Nordkorea som på senare tid kunde ha varit aktuella för dessa vapen ligger båda i bergrum på 10 meters djup och är därmed inte åtkomliga. Det är inte bara kärnanläggningar som kan bli mål för dessa vapen i framtiden utan också anläggningar för tillverkning och lagring av biologiska och kemiska vapen. Det är dock osäkert om värmeeffekten och radioaktiviteten är tillräcklig för att förstöra dessa och därmed finns risken att man istället sprider dessa smittsamma eller giftiga ämnen. May menade istället att det skulle vara effektivare att gå in med en elitstyrka och förstöra eller sabotera anläggningarna från marken. Bombutvecklarna har emellertid inte givit upp sin idé utan vill nu istället släppa tvillingbomber som utlöses strax efter varandra för maximal penetration. Problemet är att andra laddningen måste skyddas från den förstas tryckvåg.

Greg Mello, executive director of Los Alamos Study Group, kommenterade Mays inlägg med att utvecklandet av minikärnvapen och bunkersprängare snart kommer att tvinga USA att börja provspränga igen. Trots denna vapensatsning utgör kostnaden bara några procent av budgeten för vapenutveckling. Han visade också kurvor på hur dålig den finansiella kontrollen är över kärnvapenkostnaderna.

Jacqueline Cabasso, executive director of the Western States Legal Foundation, förklarade att en av drivkrafterna för att utveckla kärnvapen i USA är konkurrensen mellan Los Alamos som utvecklade atombomben 1945 och Lawrence Livermore National Laboratories som startade 1952 för att utveckla vätebomben. Nu tävlar de båda laboratorerna i utvecklingen av bunkersprängare.

Regionala kärnvapenfaror

Pervez Hoodbhoy, fysiker vid Quaid-e-Azam University i Islamabad, Pakistan, berättade hur han i 20 år propagerat mot kärnvapen. När han inte lyckades få TV- eller filmproducenter intresserade gjorde han själv en film om kärnvapen i Pakistan och Indien.

Hans arbete har lett till att han utmanat islamska fundamentalistiska grupper, så att filmen inte kunnat visas i nationell TV. Det har emellertid också lett till att Hoodbhoy inbjudits till nationella säkerhetsrådet för att redogöra för sin kärnvapenkritiska hållning. Filmen, professionell för att vara gjord av en amatör, visades på seminariet; den gav en balanserad men kritisk framställning av kärnvapensituationen i Indien och Pakistan.

Avner Cohen, Center for International and Security Studies vid University of Maryland, redogjorde för Israels kärnvapenprogram som påbörjades 1956. Första atombomben var klar 1967 och vid ett möte i september 1969 lovade premiärminister Golda Meir president Nixon i Washington att inte testa de israeliska kärnvapnen. Samtidigt slogs en policy fast: "don't ask, don't tell what is already established". Från 1970 räknas Israel som en de facto kärnvapenstat, men landet är, nota bene, enligt NPT-avtalet inte en av de officiella kärnvapenstaterna. Enligt Avner har inte Israel formellt brutit med NPT då landet skaffat kärnvapen innan avtalet kom till och för att Israel inte heller skrivit under det. Kärnvapen är ett stort tabu i landet ...

Slutord

Efter ett viktigt seminarium som detta är det lätt att bli uppgiven. Har inte världen förbättrats sedan kalla krigets dagar? Visst, USA och Ryssland är inte fiender längre. Antalet kärnvapen har minskat, men det finns fortfarande 5 000 kärnvapen on high alert, vilket är oacceptabelt. Samtidigt som ansträngningarna för att förhindra kärnvapenspridning måste intensifieras, måste USA föregå med gott exempel och skrota sina egna. Att fortsätta utveckla nya kärnvapen ger definitivt felaktiga signaler och minskar trovärdigheten i USAs strävanden att förhindra andra länder att skaffa dessa vapen. USAs överlägsenhet behöver inte längre understrykas med kärnvapen! Världen är säkrare utan, inte med kärnvapen.

Text o bild:
MARTIN TONDEL
martin.tondel@slmk.org

Massförstörelsevapnen – vilka är dom?

Av Jan Prawitz, Utrikespolitiska Institutet

I nr 96 av LMK skriver Gunnar Westberg ett tankvärt inlägg om begreppet massförstörelsevapen. Det har visserligen funnits med i diskussionen i många år men på senaste tiden använts allt oftare. I många av dagens internationella tvistefrågor refereras till massförstörelsevapnen. Förslag om kärnvapenfria zoner formuleras om till att gälla zoner fria från massförstörelsevapen. Den ny tillsatta Blixkommissionen skall skriva sin rapport om massförstörelsevapnen.

Invasionen av Irak i mars förra året motiverades främst med Iraks program för tillverkning av massförstörelsevapen, som enligt FNs säkerhetsråds beslut efter Gulfkriget 1991 skulle stoppas. Irans, Libyens och Nordkoreas misstänkta ambitioner och kapacitet att skaffa massförstörelsevapen i kombination med dessa länders allmänna konflikter med omvärlden har föranlett bl a USA att försöka ingripa för att undanröja det nya hot som dessa länder skulle kunna utgöra. Man ockuperade Irak. Man förhandlar omständligt med Nordkorea och framgångsrikt med Libyen.

Vad är massförstörelsevapen?

Det kan vara på sin plats att kartlägga termens innebörd i det politiska språket. För det första, vilka är massförstörelsevapnen? I dagligt tal räknas kärnvapen samt biologiska och kemiska vapen till kategorin. De två senare vapenslagen har varit kända sedan antiken. Kärnvapnen överraskade världen genom angreppen mot de ja-

panska städerna Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945.

Den första officiella definitionen blev indirekt. Den fastställdes 1948 av en FN-kommitté, som skulle diskutera nedrustning av konventionella vapen och behövde definiera bort massförstörelsevapen. Man fann att de senare skulle vara ”explosiva atomvapen, vapen med radioaktivt material, dödliga kemiska och biologiska vapen, och alla vapen som utvecklas i framtiden och som har en verkan jämförbar med atombomber eller de andra nämnda vapnen”. Eller uttryckt i moderna termer kärnvapen, biologiska, kemiska och radiologiska vapen, eller vapen med liknande verkan.

I samband med två internationella avtal 1977 nåddes överenskommelse om vad som skulle menas med massförstörelse. De två avtalen var förbudet mot miljöförändringsteknik för fientliga ändamål (ENMOD) och tilläggen till Genèveprotokollen om humanitet i krig. Med massförstörelsevapen avses insatser med omfattande varaktiga och svåra verkningar. Med omfattande menas flera hundra kvadratkilometer, med långvarig menas flera månader eller en ”årstid”, och med svåra menas, lite svävande, åtminstone flera tusen omkomna.

Kärnvapen

De första kärnvapeninsatserna 1945 var en sensation både genom den blixtnabba och enorma verkan av ett enda vapen som demonstrerades och genom den nya verkansformen radioaktivitet. Men verkan av dessa två insatser var egentligen mindre än vad regelbundna tusenplansräder med flygande fästningar åstadkom mot större städer som Tokyo. Idag anklagar man

den dåvarande amerikanska krigsledningen för kärnvapeninsatserna mot Japan, men för President Harry Truman och hans män var Hiroshima-insatsen bara en elegantare teknisk lösning på ett dagligt problem, en lösning man annars hade åstadkommit med en massiv reguljär bombinsats. I USA har man försökt försvara sig med att atombomberna över Japan förkortade kriget. Som det har visat sig, är detta militärt nonsens men ändå sant på det sättet att nyheten om de spektakulära effekterna skapade utrymme för kejsaren att köra över sin av medeltida värderingar styrda regering och avsluta kriget, vilket han en tid önskat. Alltså den psykologiska effekten.

Det stigma, som idag förknippas med kärnvapen och som gör det omöjligt att sätta in dem, fanns inte då. Det är dagens massor av massförstörelsevapen som har gjort dem omöjliga. 1968 kom man överens om (NPT) att förbjuda spridning av kärnvapen till stater som inte hade sådana. De fem stater som redan hade kärnvapen skulle förhandla om att nedrusta dessa, men de gjorde tvärtom, tills det kalla kriget tog slut. Efter toppåret 1986 med en samlad arsenal av totalt 69 500 kärnladdningar har dock arsenalerna mer än halverats.

Biologiska och kemiska vapen

Avtalet 1972 om generellt förbud mot innehav och användning av biologiska och toxinvapen definierar inte explicit dessa vapen annat än att biologiska stridsagens skapar sin effekt genom multiplikation i den drabbade organismen, medan toxiner är gifter skapade av sådana agens dock utan möjlighet att själva reproducera sig.

Så sent som 1993 nådde man överenskommelse om generellt förbud mot innehav av kemiska stridsmedel med en detaljerad definition om vad som menas med militära kemikalier. Det senare var nödvändigt eftersom den kemiska industrin tillverkar stora mängder av närliggande ämnen för civila ändamål, t ex parasit- och ogräsbekämpningsmedel för jordbruket. Men man förbjöd inte bara de giftiga ämnena utan även s k föregångare, d v s ogiftiga ämnen som laddas i granater och som i träffögonblicket blandas och bildar ett giftigt verkande ämne. Kemiska stridsmedel kom till användning i stor skala i Europa under senare delen av första världskriget, vilket ledde till överenskommelse om förbud mot användning i krig av stridsgaser och bakteriologiska stridsmedel (1925 års Genèveprotokoll). Trots det har stridsgas senare använts i Etiopien under 1930-talet, i Jemen under 50-talet och i Iran-Irakkriget på 80-talet.

Vietnamkriget kräver en särskild kommentar. USA hade efter första världskriget inte anslutit sig till 1925 års protokoll mot gaskrig men följde ändå bestämmelserna under andra världskriget. Detta trots att man med gas säkert kunde sparat hundra tusen man i stupade under erövringen av de många söderhavsöarna från japanerna. Men i Vietnam använde USA dels tårgas mot både soldater och civila, och dels herbicider – avlövningsmedel – för att göra jungeln genomskinlig så att fienden inte skulle kunna gömma sig under lövverket. Anklagade för detta, försvarade man sig med att dessa gaser inte täcktes av protokollet, som förbjuder kvävande, giftiga och **andra** (other) gaser. Kritikerna menade att tårgaser och herbicider var "andra gaser". USA hänvisade dock till protokollets franskspråkiga likvärdiga text, som innehöll termen **liknande** (similaire) gaser, som enligt deras mening inte innefattade icke-dödande substanser. Efter Vietnamkriget har USA både antagit en mer restriktiv tolkning och formellt anslutit sig till protokollet.

Radiologiska vapen

Radiologiska vapen bygger på idén att radioaktiva ämnen sprids ut, så att fienden drabbas av strålskador eller förhindras att beträda ett kontaminerat område. På senare tid har dessa vapen ofta kallats smutsiga bomber. Förbud mot dessa har diskuterats, dock utan att överenskommelse nåtts. De anses ohanterliga därför att de mängder radioaktiva ämnen som skulle krävas för en rimlig militär verkan – säg att varaktigt hindra fienden tillträde till en kvadratkilometer terräng – dels måste hämtas från avfall från kärnkraftsindustrin och dels måste omges av så omfattande skydd att de knappast skulle kunna flyttas till fienden. Struntar man i skyddet kommer den egna personalen att dö innan de flyttat materialet till fienden. Har man belagt ett område med radioaktivitet har man dessutom stängt sig själv ute från området.

Utspridning av små hanterbara mängder av radioaktiva ämnen anses dock kunna få betydande psykologisk effekt, som lämpligen bekämpas med upplysning. Före det amerikanska vätebombsprovet "Bravo" i Stilla Havet 1954, som ledde till dödligt nedfall över den japanska fiskebåten "Lyckliga Draken", skröt Ramlösa-flaskorna med att innehållet var svagt radioaktivt. Den upplysningen togs bort efter olyckan.

Det har dock påpekats att anfall mot kärnkraftverk under vissa omständigheter skulle kunna framkalla Tjernobyl-liknande effekter av massförstörelsedimension. Sådana anfall har förbjudits i två regionala avtal: mellan Indien och Pakistan 1991 och i det afrikanska avtalet om kärnvapenfria zoner 1996. Under hela 1980-talet försökte Sverige få gehör för ett allmänt förbud mot angrepp på kärnkraftverk men utan resultat.

Missiler

Under senare delen av 1980-talet kompletterades begreppet massförstörelsevapen till att inkludera även de långdistansmissiler som kan föra dem till sina mål. 1987 kom ett antal stater överens om att inrätta en "robotkontrollregim (MTCR)", en exportkartell mot att förse andra stater med

väsentlig utrustning för robotar, som har en räckvidd över 300 kilometer med en last större än 500 kilo. Efter Gulfkriget 1991 sänkte FN:s säkerhetsråd gränsen för räckvidd till 150 kilometer för Irak, beroende på de relativt korta avstånden i Mellanöstern.

Kärnvapen farligast

Det är klart att kärnvapnen genom sin verkan är de i särklass farligaste vapnen i kategorin. Men de är också de som är svårast för en nykomling att skaffa sig. Dagens biologiska stridsmedel – sjukdomar som smittkoppor, mjältbrand (anthrax) och andra – kan få omfattande verkan, men de har nackdelen att kunna slå tillbaka genom okontrollerbar smittspridning. Kemiska vapen är gruppens lillebror. Moderna nervgaser som sarin är visserligen högst verksamma mot den som drabbas, men de är väderkänsliga och det krävs stora mängder för att effektivt belägga några kvadratkilometer. Å andra sidan är de i jämförelse lätta att skaffa sig och har ibland kallats fattigmans atombomber.

1977 förbjöd man generellt "nya massförstörelsevapen" (ENMOD) och nämnde ett antal fantasifulla idéer, som framkallande av artificiella skyfall eller vridning av jordaxeln så att Nordpolen hamnar hos fienden. Vid Pugwashkonferensen i San Diego 2002 berättade president Clintons försvarsminister William Perry, nu medlem av Blix-kommissionen, om en medborgare i mellanvästern, som föreslagit honom att USA borde satsa på en "månbomb". En stor rymdraket med hullingar i nosen skulle skickas mot månen förtöjd i en vajer, som under färden rullades ut från jorden. Väl förankrad i månytan skulle vajern genom jordens rotation vindas upp och månen halas in. Det gällde att beräkna vajerns längd så att månen slog ned i Ryssland.

Massförstörelsevapnen är nu på snabb avskrivning i de flesta stater. Men de kommer säkert att stå i fokus många år än, dels därför att några s k skurkstater misstänks vilja skaffa dem för egen del, dels därför att terrorister kan tänkas försöka lägga sig till med dem.

Mayors for Peace

Foto: J. HENRIKSSON

Borgmästarna som deltog i NPT-PrepCom-mötet i våras, här samlade utanför New York City Hall.

Om man lägger ner sin energi på att förbättra samhället så vill man se sin hemstad leva och utvecklas. Inte att den ska vara en bricka i maktspelet mellan centralregeringar och riskera att förintas i kärnvapenkrig. Därför har borgmästare över hela jorden på initiativ från Hiroshima slutit sig samman i Mayors for Peace. Målet är att sprida kunskap och väcka den lokala opinionen för fred och kärnvapenedrustning.

Emergency Campaign to Ban Nuclear Weapons

Under NPT PrepCom 2003 väcktes tanken på en särskild kampanj med sikte på översynskonferensen för NPT-avtalet 2005. Det långsiktiga målet är då att få igenom en resolution 2010 om avskaffande till år 2020. Första steget var att ett tjugotal borgmästare deltog på NPT-PrepCom i år. Under PrepCom-dagarna hade borgmästarna också ett mer utåtriktat program tillsammans med NGO:s och staden New York. New York har nyligen gått med i programmet och utropat 28 april till "Nuclear weapons

abolition day". Mayors for Peace håller på att göra en kortfilm i TV-kvalitet, för att bättre nå ut med kampanjen i lokal och nationell TV.

Inför nästa års översynskonferens är målet att få en betydligt större delegation borgmästare och anordna mer manifestationer även utanför FN. Visst borde vi ha representanter från Skandinavien och Sverige på plats i maj nästa år!

Lokalt arbete

Poängen med borgmästare för fred är inte att visa upp sig i New York utan att arbeta lokalt med att öka medvetenheten och höja det lokala medvetandet om kärnvapenfrågor. Meningen är att borgmästarna skall väcka opinion, både internationellt och på hemmaplan med nedrustning. Det kan vara att ordna massdemonstrationer i New Yorks Central Park. Minst lika viktigt är att arbeta med undervisning om nedrustning, sprida kunskap om NPT-avtalet och ordna lokala manifestationer t ex i anknytning till Hiroshimadagen 6 augusti.

Medlemmar

Organisationen leds idag av en styrelse med representanter från sju städer. Ordförande är borgmästare Tadatoshi Akiba från Hiroshima. I mars i år var 579 städer i 108 länder med i samarbetet. I de nordiska länderna är idag Malmö och Stockholm samt norska Hvaler och Tromsø medlemmar.

För att en stad skall upptas som medlem krävs det att borgmästaren – om en sådan finns – eller kommunfullmäktiges ordförande skickar ett brev där staden uttalar sitt stöd för organisationens mål, till kansliet i Hiroshima. Det finns inga medlemsavgifter eller andra åtaganden utan det viktiga är att staden vill jobba för fred och kärnvapenedrustning. Så det är bara att kontakta våra borgmästare och kommunfullmäktige!

Mer information om Mayors for Peace finns på:

www.pcf.city.hiroshima.jp/mayors

JOHN HENRIKSSON
john.henriksson@slmk.org

Mina intryck av vårt besök i Indien-Pakistan

Nelli Jonasson-Filippova om sitt första dialogmöte

Foto: M. TONDEL

För mig, som första gången deltog i en aktivitet anordnad av den internationella organisationen IPPNW, var resan till Indien – Pakistan mycket givande och spännande. Läkare från sju länder – Sverige, USA, Nepal, Malaysia, Bangladesh, Indien och Pakistan, var representerade i den internationella delegationen. Vi besökte Pakistan 25–27 februari och Indien 28 februari till 3 mars.

Syftet med denna resa var att påverka och påskynda kärnvapenedrustning inom programmet "Läkares dialog med beslutfattare". Vår uppgift var att påkalla makthavares uppmärksamhet på de katastrofala medicinska konsekvenserna inte bara av kärnvapenbruk, men även av kärnvapenprov. Vi kom dit vid en bra tidpunkt, när relationerna mellan Indien och Pakistan blivit lite bättre och gränserna öppnats. Vi träffade Indiens president, Abdul Kalam, och talmannen i den Pakistanska riksdagen, Mohammed Mian Soomro, flera regeringsmedlemmar i de båda ländernas regeringar, oppositionsledare, läkare och medicinstuderande.

Efter samtal med makthavare i båda länderna, förstod jag att de tänker att bara kärnvapenbalans kan garantera människornas säkerhet. Det är samma filosofi som USA och Sovjetunionen hade under det kalla kriget. Det är synd, att de inte vill förstå att människorna i deras länder behöver det sociala skyddet, i stället för den militära säkerheten. Men, det finns politiker som tänker på rätt sätt. Vi hade möte med Mohammed Nasir Khan, hälsominister i Pakistan, som betonade hur mycket som skulle kunna förbättra hälsosituationen i sitt land, om pengarna användes för detta, i stället för till militära ändamål. Det var ett mycket imponerande uttalande.

Det mest hoppfulla intryck som jag fick, var i mötet med medicinstuderande i Indien. Hos dem fann jag en djupare insikt om konsekvenserna av kärnvapen användning. Man måste se deras glänsande ögon, höra hur de analyserar dagens situation och erfara vilken stor vilja de har att ändra den, för att förstå att unga människor i båda länderna inte vill ha kärnvapenkrig. De är beredda att göra allt för att hind-

ra kärnvapenutveckling och lösa konflikter på ett fredligt sätt.

Det faktum att vi fick möjlighet att träffas och prata med makthavare på så hög nivå i båda länderna, visar att de räknar men den internationella opinion som vi representerade. Jag hoppas, att våra påtryckningar kommer att ge resultat, kanske inte så snabbt, men med tiden.

Vid besök på Pakistans hälsodepartement läste jag följande gyllene ord: *Att mötas är början, att hålla ihop är framsteg, att arbeta tillsammans är framgång.* Jag tror att vårt arbete i Indien och Pakistan inte bara var början, utan också litet framsteg i riktning mot förtroendeskapande mellan Indien och Pakistan, ett litet framsteg i försöken att lösa konflikter, som slutligen kan stoppa kärnvapenutvecklingen. Därför kan vi inte stanna upp, vi måste fortsätta vårt gemensamma arbete. Jag är mycket glad och stolt för att jag kan delta i dessa mycket viktiga uppgifter.

NELLI JONASSON-FILIPPOVA
nelli@slmk.org

Efter resa med nattåg från Delhi möts IPPNW-delegationen klockan 06.00 av läkare och medicinstudenter på tågstationen i Amritsar nära gränsen till Pakistan. I mitten knyter Dr Martin Tondel SLMK första kontakt med Dr A S Padda från Amritsar Medical College.

IPPNW:s andra politiska beslutsförhandlingar i Indien – samt om den internationella diplomaten, läkarna och studenterna i de kärnvapenstaterna

Vi hoppas och tror att såväl den medicinska som den politiska nyttan av kärnvapenförbudet som grund för nyorientering i säkerhetspolitiken gäller säkerhetstänkande på kontinenten.

Sextio medicinstudenter, varav somliga hade rest långväga från hela Indien, deltog aktivt ibland annat i IPPNW-seminariet "War, Violence and Health – South Asian Perspective".

Presskonferens på Press Club i Amritsar. Dr Arun Mitra IDPD, Dr L S Chavhan IDPD, president, Mr John Loretz Program Director, Boston, samt Dr Gunnar Westberg IDPD.

dialogmöte med fattare i Pakistan tal med ministrar, e, vetenskapsmän två de facto kärn-

mtalen sått ett tvivlets frö
ben, ett tvivel som behövs
ng och paradigmskifte vad
på den stora sydasiatiska

Gunnar Westberg i samspråk med ordförande i den pakistanska senaten, Mr Mohammedmian Soomro, Islamabad, Pakistan.

o of Delhi med IPPNW-panelen:
via IDPD, Dr Ron McCoy IPPNWs
ramme Director IPPNWs kontor i
erg SLMK.

Från seminariet om de medicinska konsekvenserna av ett kärnvapenkrig, Amritsar, Indien. Fr v Dr Ron McCoy IPPNW, Dr Hans Levander SLMK, Mahesh Maskey vice president PSR i Nepal och Dr A S Padda från Amritsar Medical College.

Inga framsteg på PrepCom i New York

Från det tredje förberedande mötet inför översynskonferensen 2005 om icke-spridningsavtalet

FN in i dimman?

Under två veckor i månadsskiftet april-maj samlades representanter för de stater som skrivit under icke-spridningsavtalet för kärnvapen (NPT) i FN-högkvarteret i New York. Detta var den tredje sk "Preparatory Committee" inför översynskonferensen år 2005. Efter mer eller mindre idoga ansträngningar lyckades man inte enas om något slutdokument eller agendan för nästa möte. Det enda som är klart är det man enats om sedan tidigare; att det skall hållas ett möte med Ambassadör Sergio Duarte från Brasilien som ordförande. Resultatet var alltså tämligen bedrövligt.

Konishi Satoru – hibakusha berättar.

Ett litet steg framåt var dock att de non governmental organisations (NGOs) som fanns med som observatörer beviljades tillträde även till de sk clusterdebatterna, alltså den del av mötet som var avsatt för vissa teman. Tidigare har NGOs bara tillåtits lyssna på den allmänna debatten samt hålla sina anföranden under en speciellt avsatt tid. Frågan om NGOs deltagande i arbetet kring NPT skall ses mot bakgrund av liknande processer inom FN. Inom allt fler områden får NGOs allt mer utrymme att bidra konstruktivt till arbetsprocessen. Vid årets PrepCom deltog 69 NGOs, en av dessa var IPPNW.

Parallellt med staternas möte pågick hela tiden seminarier, föreläsningar, paneldebatter och rundabordsmöten anordnade av allt från enskilda länder, internationella atomenergiorganet (IAEA), organisationen för provstoppsavtalet (CTBTO), vetenskapliga institut till NGOs av de mest skilda slag. Syftet var att lyfta fram olika infallsvinklar och sammanföra kompetens, kreativitet och god vilja. Ämnena växlade från avancerade vetenskapliga och politiska analyser till mer kreativa gräsrotsprojekt samt slutligen frågan om hur det europeiska arbetet mot kärnvapen skall föras vidare. Sammantaget speglar dessa organisationer en stark vilja till kärnva-

pennedrustning och står för en imponerande kompetens.

Mayors for Peace och Citizens Weapons Inspection

Till de mer vardagsnära kampanjerna hör "Mayors for Peace", en organisation för kommunalpolitiker som inte vill att deras mödosamma arbete med vardagspolitiska frågor som vatten, avlopp, skolor och ålderdomshem ska ointetgöras av kärnvapenmakterna. Kampanjen leds, naturligt nog, av borgmästarna i Hiroshima och Nagasaki. Även New York har nu anslutit sig! Borde inte fler svenska kommuner än Stockholm och Malmö göra detsamma? Ett lite mer humoristiskt inslag är "Citizens Weapons Inspection", ett projekt som finns i flera NATO-länder. Medborgare bildar inspektionsgrupper och letar efter massförstörelsevapen i USA och andra NATO-länder. Naturligtvis "hittar" de kärnvapenbaser och rapporterar dessa till FN och massmedia. Ett inspektionsprotokoll, som i många avseenden anspelar på andra mer kända rapporter efter inspektioner, utfärdas.

Vad försiggår i Nordkorea och Iran?

Det faktum att Nordkorea anser sig ha lämnat NPT vållar mycket huvudbry.

Hur skall man förhålla sig till detta? Har man rätt att lämna ett avtal man förbryter sig mot? Ett annat problemområde är Irans förmodade kärnvapenprogram. Vad försiggår egentligen? Det faktum att Indien, Pakistan och Israel står utanför avtalet och, på ren svenska, skiter i det vållar ilska hos många.

NPTs tre pelare

NPT innehåller tre fundamentala delar, de s.k. tre pelarna.

- 1) Länder som inte godkänts som kärnvapenstater i avtalet får inte skaffa kärnvapen.
- 2) De erkända kärnvapenstaterna har åtagit sig att avskaffa sina kärnvapen.
- 3) De länder som så önskar har rätt till fredlig kärnkraft, under IAEA:s kontroll.

Det stora problemet är balansen mellan dessa punkter. USA anser att icke-spridningen (eller, som man nu säger, med en annan valör, "counterproliferation", semantiken har betydelse) är det allra viktigaste. Kärnvapen är

alltså livsfarliga, åtminstone i fel händer. Att kärnvapen är livsfarliga håller de kärnvapenfria staterna med om, men deras slutsats är i stället att alla kärnvapen måste avskaffas även av de erkända kärnvapenmakterna. Naturligtvis är icke-spridningen mycket viktig för de allra, allra flesta av de kärnvapenfria staterna. Ekvationen synes olöslig. Fredlig kärnteknik är numera en källa till oenighet. Stormakterna vill begränsa tillgången till kärnteknik, medan länder främst i u-världen vill ha möjlighet att utveckla sitt inhemska kunnande i linje med sina intressen.

Förutom att förbereda översynskonferensen handlar mötet inte bara om själva fördraget. Till exempel lade Sverige, Österrike och Ukraina fram ett förslag för hur man skall minska antalet taktiska kärnvapen. Ett annat s.k. working paper om nedrustningsundervisning lades fram av bl.a. Sverige och Japan, där de påpekar att det behövs en ökad medvetenhet och spridning av det undervisningsmaterial som finns för att upplysa allmänheten.

Översynskonferensen år 2000 slutade med ett stort framsteg, formulerandet av tretton steg mot en kärnvapenfri värld. Då diplomaterna i år inte kunde enas ens om praktiska frågor och vissa stater vill göra framstegen från 2000 ogjorda, ser tyvärr läget mörkt ut inför 2005 års översynskonferens. Men nästa år kommer förhoppningsvis parterna att vara villiga att arbeta konstruktivt. Förhoppningsvis är det världspolitiska klimatet bättre. Samt för att citera den ungdomskonferens som hölls samtidigt i FN-byggnaden, "if you need a miracle – do it yourself!" Så det är väl bara att spotta i nävarna ...

Ytterligare information finns på <www.reachingcriticalwill.org> samt på <<http://disarmament.un.org/wmd/npt>>

SLMK representerades i år av John Henriksson och Frida Sundberg.

JOHN HENRIKSSON
john.henriksson@slmk.org

FRIDA SUNNDBERG
frida.sundberg@slmk.org

Foto: J HENRIKSSON

Blix-kommissionens rapport

Viktigt inslag inför NPT-konferensen 2005

Blix-kommissionen bör kunna komma med betydelsefulla förslag om kärnvapenedrustning i samband NPT-konferensen 2005. Det ansåg Sveriges FN-ambassadör Pierre Schori, när han 3 maj talade inför ett välbesökt möte, arrangerat av Olof Palmes Internationella centrum på ABF-huset i Stockholm. Pierre Schori underströk samtidigt att kommissionen har mycket kompetenta medlemmar.

Vid mötet redovisade han även det aktuella läget inför höstens presidentvals kampanj i USA. Bushs möjlighe-

ter att bli omvald för en andra period beror på hur han lyckas föra Irak-konflikten till ett lyckligt slut. När dessa rader skrivs, den 7 maj, visar en av många opinionsundersökningar att Bush endast har stöd av 49 procent. Det är den lägsta siffran Bush haft sedan han tillträdde som president år 2000.

Pierre Schori var försiktig i sin bedömning om vem som kommer vinna presidentvalet i november. Opinionsläget kan förändras snabbt och det är omöjligt att i dagsläget att förutse ut-

gången. Den ena skandalen avlöser den andra.

Närmare 100 personer fanns med i ABF-huset. I publiken fanns bland andra f.d. kabinettssekreteraren Sverker Åström, UD och svensken Hans Corell. Mötesledare var Palmecentrets generalsekreterare Thomas Hammarberg, som tog tillfället i akt att inbjuda Hans Corell att berätta om intryck från sitt tidigare arbete som juridisk rådgivare åt FN:s generalsekreterare Kofi Annan.

LARS G. LINDSKOG
lars.g.lindskog@slmk.org

Scudmissil med mobil avskjutningsramp.

Missilförsvar, missiler, militarisering av rymden

Från en konferens i England rapporterar John Henriksson

British American Security Information Council (Basic) och Bradford Department of Peace Studies anordnade 18 mars en konferens om missilförsvar ur ett brittiskt och europeiskt perspektiv, om spridning av ballistiska missiler och om militarisering av rymden. I närheten av Bradford i Yorkshire ligger även Fyllingdales radarstation och NSA:s (National Security Agency) Menwith Hill. Menwith Hill är mer känt för det s k Echelonssystemet*. På konferensen var lokala och internationella NGOs, brittiska regeringen och universitetsvärlden representerade.

Missilförsvar

Frågan om missilförsvaret är extra aktuell pga Fyllingdale. Radarstationen är amerikansk men drivs av engelska flygvapnet. Den är en av tre som idag används för att detektera ICBM (interkontinentala ballistiska missiler). Stationen är en nödvändig länk i det amerikanska missilförsvaret. Storbritanniens regering har gett klartecken för

att använda den i missilförsvaret. Frågan om Storbritanniens godkännande att delta i missilförsvaret har varit uppe i parlamentet utan att regeringen velat ge besked. När den officiella förfrågan från USA kom, gav dock regeringen klartecken utan betänketid.

Flera Natoländer är intresserade av missilförsvar. Några av dem är mest inriktade på ett begränsat missilförsvar, ett s k *Theatre area missile defence*. Det skulle bli mindre omfattande än USAs försvar och användas för att skydda ett begränsat område i riskfyllda tider. Eftersom Europa inte omges av hav som USA, måste missilförsvaret bygga på andra lösningar. Om man skjuter ner en fiendlig missil sent i dess bana skulle resterna falla ner över befolkat område, vilket skulle vara en katastrof om det vore fråga om en kärnvapenattack. Andra skäl för en europeisk lösning är att förhindra att vår försvarsindustri hamnar på efterkälken samt att ena Europa militärt.

Storbritannien är sedan Thatchertiden intresserat av ett missilförsvar, men har inte velat betala. Nu har man inrättat ett Missile Defence Centre med begränsad budget som skall bevaka utvecklingen för militärens och försvarsindustrins räkning.

Vad gäller världen i övrigt har idag Bush gett klartecken för att jobba vidare med NMD (National Missile Defense), USA och Israel har begränsade missilförsvarssystem i bruk (Patriot resp. Arrow) och Japan, som känner sig hotat av Nordkorea, håller på att utveckla ett eget system.

Det ökande intresset för missilförsvar beror på teknikutvecklingen, som gör att ett sådant försvar kanske kan fungera. Hotbilden har också förändrats. Under kalla kriget utgjorde ballistiska missiler ett hot främst i form av en storskalig kärnvapenattack, något man inte kunde skydda sig mot. Idag har alltfler länder ballistiska missiler och hotet kan lika gärna vara ett mindre anfall med konventionella stridsmedel.

Ett lockande alternativ

Då det inte finns något effektivt försvar mot ballistiska missiler, utgör dessa ett lockande alternativ för fattiga länder som vill hävda sig i den regionala maktkampen. Flera talare ansåg att upprustning handlar om regionala, inte globala ambitioner. (USA är närvarande över i stort sett hela världen.) Länder i tredje världen bygger sina missiler på vidareutvecklade sovjetiska konstruktioner. Det är främst förbättrade SCUD-missiler, där kunskap eller missiler kommer från Nordkorea eller illegalt från Ryssland och Kina.

Iran är ett land som satsar på missiler; dessa kan komma att nå hela Mellanöstern och delar av Europa. Det land som ses som störst risk är Pakistan p g a den labila inrikespolitiska situationen och risken att de byter kärnvapenkunnande mot missilteknik från Nordkorea.

De länder som satsar på missiler är alla beroende av import för sina program och teknikspridningen skulle därför kunna förhindras genom multilaterala avtal. Då inga västländer är direkt inblandade, anses det behövas nya, främst regionala, överenskommelser om exportkontroll.

Militarisering av rymden

"We are going to fight a war in space" är ett yttrande från general Joseph W. Ashy, US Air Force år 1996. Sedan dess har den officiella retoriken tonats ner men utvecklingen av nya vapen fortgår. Fredlig användning av rymden är viktig för världens civila ekonomi och blir allt viktigare för krigföringen på jorden. I USA:s neokonservativa visioner finns drömmar om militär dominans med hjälp av vapen baserade i rymden. Då rymden blir viktigare fruktar man ett nytt Pearl Harbor, alltså ett anfall som slår ut alla de satelliter man behöver för krigföring.

Idag regleras den fredliga rymdverksamheten av fler internationella organ. Militär användning regleras enbart av Outer Space Treaty och Partial Test Ban Treaty. De förbjuder stationering och användning av massförstörelsevapen i rymden samt även kärnvapenprov. En diskussion om vapen i rymden är problematisk då satelliter kan förstöras med vapen från jorden och fredliga satelliter kan förstöra andra satelliter genom att helt enkelt krocka med dem. Ett krig i rymden skulle orsaka en stor mängd splitter i omloppsbanan. Detta skulle förstöra

alla satelliter och omöjliggöra kommande rymdfärder. Användandet av kärnvapen i rymden skulle skapa en elektromagnetisk puls som skulle slå ut andra satelliter och orsaka skada på jorden.

Idag finns inga vapen baserade i rymden. Det utvecklas vapen för att förstöra satelliter från jorden och en del civila rymdprojekt kan även ha en militär tillämpning.

En militarisering av rymden kan leda till att andra länder börjar utveckla rymdvapen eller kompenseras med upprustade kärnvapenarsenaler. Ett rymdkrig skulle även få följder för hela mänsklighetens användande av rymden. Att arbeta förebyggande är bättre än att arbeta begränsande med icke spridning. Alltså rekommenderade NGOs och nedrustningsexperter att FN skall börja förhandla om internationella konventioner och ökad öppenhet. För närvarande finns ett förslag för FN:s konferens om nedrustning att arbeta med att förhindra kapprustning i rymden.

JOHN HENRIKSSON
john.henriksson@slmk.org

* Echelon är ett USA-lett system för övervakning av tele- och datatrafik i hela världen.

Vårmetet i Falun

24-25 april

Mötet fokuserade på media. Våra projektredovisningar visade vilken omfattande mediatäckning vi fått vid vårens dialogmöten i Indien, Pakistan och Ryssland. Men hur når vi ut i Sverige? Gertrud Anljung från Lund gav oss många intressanta exempel på vad man kan göra även om man inte når fram till DN debatt.

Anna och Mats ordnade ett trevligt möte i Falun och sen fick vi bo i fängelset som numera är vandrarhem.

KLAS LUNDIUS

Fängelset i Falun, numera vandrarhem, där deltagarna i vårmötet in-kvarterades.

Mats Hogmark och Anna Hellman ordnade årets vårmöte i Falun.

Berättelser från Nollpunkten

”Jag minns dagen då testerna startade i Nevada. Den första explosionen kom utan någon som helst varning. Våra föräldrar packade in oss barn i bilen och körde oss till toppen av en kulle intill. Därifrån kunde vi se en skarp blix, och senare det radioaktiva svampmolnet, som alltid hade en rosa-orange färg. Det kom till vår dalgång mellan klockan 9 och 10 på förmiddagen, och brukade nästan alltid driva över vår skolgård.”

*Gloria Gregerson, downwinder,
Bunkerville, Nevada*

Den 27 januari 1951 detonerade *Able* på Frenchman Flats i Nevadaöknen. Kärnladdningen släpptes från ett B50 bombplan, och skulle bli det första av ett hundra atmosfäriska tester bland ökentorra malörtsbuskar.

Tio mil sydost om testplatsen ligger nöjesmetropolen Las Vegas. Vid stadens universitet, UNLV, inleddes i höstas ett projekt för att samla in berättelser från några av de människor som arbetade på testplatsen, eller bodde i dess närhet.

Under de kommande åren ska tre forskare tillsammans med två forskarstuderande i sociologi och historia, göra intervjuer med omkring två hundra människor som på olika sätt påverkades av testerna. ”Det är förstas ganska få jämfört med de många tusen som bodde och arbetade på testplatsen,” säger Mary Palevsky som är chef för projektet. ”Men det är viktigt att deras berättelser bevaras för eftervärlden.”

Universitetets historiefakultet är tillfälligt inhysta i några låga, apelsinfärgade baracker som går under beteckningen *Central Desert Complex*. Väl inne i hennes fönsterlösa kontorskub, får jag höra Mary Palevsky berätta att hon har en ganska

detaljerad plan för vilka som ska intervjuas, men att planerna hela tiden förändras.

”Det kan hända att jag stöter på någon som verkar vara intressant för projektet. Nyligen träffade jag till exempel en atomsoldat, en av dem som under testerna beordrades att marschera mot nollpunkten efter ett test. Självklart ville jag prata med honom, även om

han ursprungligen inte fanns med på vår lista,” säger hon.

”’Muntliga berättelser’ betraktades länge med skepsis bland historiker; Hur kan man lita på att det människor berättar är sant? På det brukar jag svara: Det är ju inte heller säkert att det man hittar i ett arkiv är en ’sann’ beskrivning av verkligheten. När jag studerar skrivna dokument är det ju tänkbart att det som utelämnats är minst lika intressant som det som står skrivet. Den som rapporterar från ett möte, kanske inte tar med ett uttalande från någon med en avvikande mening”, säger Mary Palevsky.

”När jag intervjuar forskare från Manhattanprojektet om deras minnen av det som hände för mer än ett halvt sekel sedan, är berättelsen naturligtvis i själva verket en produkt av nutiden. Det betyder inte för den skull att den är vare sig mer eller mindre värdefull.”

”Självklart försöker vi verifiera fakta, ställa följdfrågor när något inte verkar stämma. Men min grundinställning är ändå att även om människor tar miste på ett årtal eller ett datum, berättar de om sina minnen och upplevelser, om något som är sant för dem. Om det sedan råkade inträffa 1955, och inte 1957, spelar mindre roll.”

Mary Palevsky

Föräldrar och bomben

Det är ingen tillfällighet att Mary Palevsky sökte jobbet på institutionen. Båda hennes föräldrar arbetade som unga inom Manhattanprojektet. För några år sedan publicerade Mary boken *Atomic Fragments; A Daughter's Questions*, där hon utforskar arbetet med den första atombomben och i första hand försöker förstå vilka moraliska val hennes pappa hade gjort. Han var en ung ingenjör, med ambitionen att bli fysiker, som en dag "bestämde sig för att aldrig mer arbeta med kärnvapen". Sedan fadern tagit sin examen, hamnade familjen istället på den amerikanska östkusten, och under ett år i slutet av 1950-talet i Stockholm, då Harry Palevsky forskade i civil kärnenergi.

"Jag tror att min pappa, och andra som han, funderade mycket och länge, och med stor eftertanke på detta att vara del i att förse världen med kärnvapen," säger Mary Palevsky.

"När jag pratar med forskare på Los Alamos-laboratoriet frågar jag dem alltid hur de såg på säkerheten och riskerna med testerna. En av dem sa något mycket intressant: Alla du frågar skulle säga att talet om risker är väldigt överdrivet. Men när man sedan hälsar på en vän som ligger på sjukhus, döende i cancer, och han säger: Kanske de där människorna hade rätt i alla fall. Då börjar man undra."

I sin bok citerar Mary Palevsky en av de ledande fysikerna inom Manhattanprojektet, Philip Morrison. Under ett förhör i den amerikanska senaten på våren 1954 om den amerikanska kärnvapensatsningen säger Morrison: "Jag tror att om vi tar vara på detta tillfälle och börjar kontrollera (spridningen av kärnvapen), tror jag vi har en betydligt enk-

"Min mamma gjorde en skiss av husen i det närmaste kvarteret. Varje gång någon insjuknade i cancer, eller i någon av de andra oförklarliga sjukdomarna, satte hon ett kryss över deras hus. Det dröjde inte särskilt länge innan det bara fanns två hus som saknade ett kryss.

Då utökade hon skissen till de tre närmaste kvarteren.

Mamma sa alltid att hon inte trodde att det var Krustjevs bomber som skulle döda oss. Det är de som detonerar tjugo mil härifrån, det är Eisenhowers bomber som kommer att ta livet av oss.

Och det visade sig ju att hon hade alldeles rätt."

*Michelle Thomas, downwinder,
St. George, Utah.*

lare situation att handskas med, än om vi väntar ett, tre, sju eller tio år utan att göra några framsteg. Vid det laget kommer de att vara allmänt spridda; det kommer att finnas pengar att tjäna, det kommer att ha vuxit upp en industri kring dem, och stora regioners ekonomier kommer att vara beroende av dem. Det kommer att vara omfattande och stort, och det kommer att bli svårt att göra de förändringar som borde göras eftersom ... människor kommer att säga att det inte är praktiskt genomförbart."

Sedan projektet på UNLV blivit känt, har många människor hört av sig till

"Vissa människor gick ut när molnen passerade staden. Deras hår föll av. Dessutom fick man en fantastisk solbränna. Det var då vi började undra: Är det verkligen säkert? Och omkring 1955 började människor avlida."

*Elmer Pickett, downwinder,
St. George, Utah.*

Mary Palevsky. "En kvinna berättade att hennes mamma var en *downwinder* (någon som bor i vindriktningen från testplatsen). Hon sa att hon var så glad att vi börjat samla in berättelserna. Vi tänker alla på det som hände, men känner att vi inte kan tala om det. Det har varit så mycket hemlighetsmakeri, sa hon."

Det finns ännu en stor mängd material som är sekretessbelagt, även om det amerikanska energidepartementet under de senaste åren har börjat offentliggöra delar av de dokument som rör testerna i Nevada.

"Sekretessen är en mycket, mycket intressant fråga. Och i en demokrati något som också är bekymmersamt", säger Mary Palevsky. "Jag intervjuade nyligen en kvinna som arbetade på Lawrence Livermorelaboratoriet, vid den tid då de började utveckla system för att kontrollera hemligstämplat material. Hur skickar man ett dokument till Edward Teller, "Vätebombens fader", tidigare chef för Livermorelaboratoriet. Han behöver dokumentet för att kunna arbeta vidare. Men hur ser man till att endast han får tillgång till det. Och att det sedan kommer tillbaka till arkivet?"

"Den här kvinnan betraktade sig själv som en oviktig person. Hon frågade flera gånger varför jag ville intervju henne. De stora forskarna skulle aldrig fråga varför man ville prata med dem."

Lojalitet

I första hand syftar projektet till att samla in de muntliga berättelserna, att se till att de finns att tillgå i universitetets bibliotek. "Det kommer att dröja innan vi kan börja göra analyser, men på sikt hoppas jag att vi ska kunna in-

dexera intervjuerna, så att någon som forskar om till exempel *Dirty Harry*-testet 1953 kan hitta de, kanske, tjugo berättelser som handlar om just det testet, och jämföra deras minnen.”

När jag ber Mary Palevsky nämna någon som gjort särskilt stort intryck på henne, nämner hon testplatsarbetaren hon stötte på nyligen. ”Han berättade hur mycket arbetet betytt för honom och hans familj. Och hur sårad han blev varje gång någon betraktade honom som en ”bad guy”. ”Titta på de fantastiska saker vi åstadkom, och hur vi tjänade vårt fosterland, sa han.”

”Vi pratade ibland om hur farligt det var, men vi trodde aldrig att regeringen medvetet skulle skada oss. Det var ett bra jobb, bra betalt. Vi var nog litet stolta också. Vi deltog ju i ett topphemligt projekt för landets bästa! Så vi höll tyst, även när några av arbetskamraterna blev sjuka.”

*Johnny Carrol, testplatsarbetare,
Las Vegas, Nevada.*

”Eller den atomsoldat jag träffade på atomtestmuseet här intill. Han hade kommit tillsammans med sin hustru

för att skänka några föremål som han behållit sedan åren på testplatsen.

Mannen har cancer, som han är övertygad är ett resultat av testerna. Jag sa till honom att jag förväntade mig att han skulle vara ursinnig. Han svarade: ”Jag är stolt över vad jag åstadkom. Jag är stolt över att ha tjänat mitt land. Det jag vill är att få det erkännande, som varje annan soldat som skadats i ett krig, får. Jag skadades av ett arbete som jag var stolt att utföra.”

”Det är inte ett svar man förväntar sig”, säger Mary Palevsky. ”Och för mig är det ett så amerikanskt svar.”

Text & foto:
CLAES ANDREASSON,
Los Angeles

Allt från atombomber till aromaterapi på en helg!

– hur man skickar iväg 8 trötta studenter och får tillbaka 8 entusiastiska aktivister!

Mitt ute på landet en bit utanför Dublin ligger Glencree Centre for Reconciliation. I denna vackra lantliga atmosfär ägde årets europeiska studentmöte rum under påskhelgen. Vi åtta svenska studenter som deltog fick uppleva det fantastiska irländska klimatet (det regnade varje dag), vi fick bada i en bergsjö (så kallat att det gjorde ont), prova på irländsk dans och släppa loss till afrikanska rytmer. Men vi fick även tillfälle att lära oss en hel del nytt om frågor som berör IPPNW. Helgen var mycket välorganiserad, och de irländska studenterna hade lyckats locka till sig otroligt intressanta talare, vilket bidrog till att göra mötet så inspirerande som det blev. Programmet var sprängfyllt med en massa tyngre ämnen och en del lite lättare aktiviteter. Vad sägs om en timma yoga innan frukost? Eller lite skrattmeditation efter middagen?

Förutom europeiska studenter deltog även några från Kanada, Malaysia och Botswana som för tillfället studerar på Irland. Det var härligt att se hur intresserade alla dessa studenter från vitt skilda platser var av att på olika sätt försöka arbeta tillsammans för en bättre och fredligare framtid.

Bland de workshops vi deltog i kan ett antal nämnas som extra givande, däribland ”Läkare Utan Gränser”, ”*AIDS in Africa*”, en heldagsworkshop med rollspel som gick ut på att simulera en diskussion i FN:s säkerhetsråd för att förändra en internationell lag samt ”*An Alternative Approach to the War on Terror*” av Dr Hickey. Det som vållade oss störst bekymmer under mötet var att välja mellan de olika workshops som erbjöds, ett problem som löstes genom att vi delade upp oss för att täcka in så många som möjligt och sedan sammanställde våra er-

farenheter. På så sätt gav vi varandra tillfälle att ta del av så mycket som möjligt.

Från den svenska delegationen fanns ett stort intresse i att delta i de två workshops som Richard Fristedt, Cæcilie Böck Buhmann och Rune Dahl anordnade. Den första ägde rum på lördagen och hade titeln *Security and Health*. Den fungerade främst som en introduktion för nya medlemmar intresserade av IPPNW och kärnvapenfrågan. Med utgångspunkt i det gemensamma målet Health For All, kom vi gruppvis fram till olika steg som måste uppnås på vägen för att nå fram till detta mål. Ingen av oss kunde undgå att imponeras av Cæcilies och Richards kunskaper och engagemang, de ledde workshoppen på ett otroligt proffsigt sätt som gjorde att de flesta såg fram mot söndagens workshop om enbart NWIP-projektet (Nuclear Weapons Inheritance Project) Detta projekt går i korthet ut på att delegationer med IPPNW-studenter samtalar med andra studenter i kärnvapen-

länder och diskuterar huruvida de är villiga att ärva den politik som förts av tidigare generationer.

På söndagen var det så äntligen dags för NWIP-workshopen! En första del innehöll en genomgång av medicinska effekter av kärnvapen, betydelsen av förkortningar som NMD (National Missile Defense), MAD (Mutual Assured Destruction) och NPT (Non Proliferation Treaty) samt en kort historisk överblick. I andra delen övergick vi till att prata om den metodik NWIP använder sig av. Hela workshopen avslutades med att vi själva fick prova på hur det kan vara att diskutera med en grupp av en helt annan åsikt, som kanske dessutom inte är särskilt intresserade av att samarbeta ... Ena halvan av gruppen fick representera NWIP/IPPNW medan den andra iklädde sig rollen av studenter eller politiker från ett fastställt land. Rollerna kastades sedan om så man fick prova på båda sidorna av myntet. Resultatet av övningen skilde sig mycket mellan de olika grupperna. I en grupp hade man snabbt insett hur svårt det var att leda en fruktbar diskussion utan att vara varken för offensiv eller för defensiv. Deltagarna som representerade IPPNW tappade helt och hållet greppet om diskussionen genom att vara så artiga och tillmötesgående att den motsatta sidan, ”den amerikanska delegationen” själva kunde diktera villkoren och därmed kunde välja den väg samtalen skulle gå. I en annan grupp blev situationen den omvända, det är svårt att vara diplomatisk när man känner passionerat för frågorna! Med all önskvärd tydlighet framgick hur mycket övning och kunskap som krävs för att, som Cæcilie och Richard, genomföra en liknande diskussion med över tvåhundra studenter. De flesta deltagare verkade ändå mycket intresserade av anta utmaningen!

Cæcilie Böck Buhmann, National studenterrepresentant i DLMK och en av studenterna bakom NWIP, har följande att säga om Dublin-mötet:

”Det europeiske studentermøde i Irland i påsken var formodentlig et af de bedste studentermøder jeg har været

Foto: C BOCK BUHMANN

De åtta entusiastiska svenska deltagarna i studentmötet i Dublin.

til i IPPNW de sidste 5 år. Jeg var meget imponeret af den indsats den helt nye irske studentergruppe havde gjort og hvorledes det lykkedes dem at få en masse spændende workshops og talere, hårdt arbejde, socialt samvær og tid og plads til inspiration og eftertænsksomhed til at gå op i en højere enhed.

Kongressens hovedtemaer – peace through health, nedrustning, fred på det personlige plan og socialt engagement i lokal samfundet – blev suppleret af kunst, musik, lyrik og smuk natur. Tilsammen gav dette kongressen en følelse af helhed som travle kongresser normalt ikke levner plads til.

Der var over 100 studerende på kongressen – heraf størstedelen nye i IPPNW – og man mærkede tydeligt hvorledes folk hyggede sig og lod sig inspirere og motivere af omgivelserne.

Jeg selv stod sammen med Richard Fristedt (Sverige) og Rune Dahl (Norge) for en to timers workshop om sikkerhedspolitik og sundhed og hvorledes disse er forbundne samt for en heldags workshop om Nuclear Weapons Inheritance Project, dialogteknik og et crash-course i nedrustning. Især i den første workshop havde vi tilladt os selv at eksperimentere med vores metoder og havde gjort indfaldsvinklen bredere omend den stadig lagde vægt på nedrustning. Må-

let for os var at gøre atomvåbenproblematikken mere relevant for medicinstuderende – og det lykkedes. Vi fik utroligt godt respons for deltagerne og resultatet af weekenden indsats var at 15 nye studerende har tilmeldt sig NWIPs e-mail server og at 5–6 af disse kommer til København i maj for at blive introduceret til projektet med henblik på at overtage Richards og mit ansvar med international koordinering med tiden. Så fra vores synsvinkel var det et utrolig givtigt møde der levede op til vores mest ambitiøse mål-sætning.

Alt i alt et spændende møde og en stor inspiration for mit vedkommende.”

Om inte Cæcilies vittnesmål om hur lyckat mötet var skulle räkna talar engagemanget som vaknade i oss svenska studenter sitt klara språk. Nu ska vi bara göra vårt bästa för att se till att hänga kvar så länge som möjligt i den positiva stämningen från mötet och använda energin till att förverkliga åtminstone några av våra många idéer.

JENNY IMMERSTRAND,
MARTINA GROSCHE,
ÅSA LINDSTRÖM,
HANNA FORNWALL,
JOHN HENRIKSSON,
CAMILLA MATTSSON,
SARA SMEDEGÅRD,
RICHARD FRISTEDT,
CÆCILIE BÖCK BUHMANN.

[Mer om mötet i Dublin på nästa sida och på tidningens baksida.]

Röster från Dublin-mötet

Vad tyckte de andra deltagarna om mötet? Den svenska delegationen var lite nyfikna och beslutade sig för att fråga runt! Här kommer några kommentarer:

**Paula Martin, Irland
Medlem av organisationskommittén för mötet i Dublin.**

Vilka visioner hade ni när ni började planera Dublinmötet, och känner du att mötet har blivit så som du hoppades?

Vi ville skapa ett möte med många olika delar – där intressanta och lärorika workshops skulle vara en del och andlighet i form av konstnärskap och yoga en annan. Jag tycker att det har blivit ännu bättre än vad jag vågat hoppas eftersom vi har fått kontakt med så många intressanta människor som ville dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter.

**Alex Rosen, Tyskland
Europeisk studentrepresentant**

Vad har varit det bästa med att vara europeisk studentrepresentant detta året?

Att få träffa så många nya, intressanta människor! Jag har lärt känna studenter från många olika länder, både i Europa och övriga världen. Studentmötet här i Dublin har också varit en av höjdpunkterna, det har varit fantastiskt!

**Ann Polin Shurygina,
Ryssland**

Var mötet värt den långa resan att komma hit?

Arrangemanget har hållit en genomgående hög nivå, ett stort plus till irländarna som arrangerat det hela! Allt har varit perfekt, måste jag särskilt peka ut något som varit särskilt bra får det bli Alan Connellys föreläsning samt workshoppen om FN.

**Alan Connelly,
Psykiater och medlem av PGS Canada**

Vad tillför studenterna IPPNW?

Läkare som engagerat sig länge i dessa frågor får genom studenternas engagemang en bekräftelse på frågornas betydelse. De tillför entusiasm och nya idéer, jag känner personligen att jag fått mycket ut av min kontakt med studenterna!

**Molly Goggin,
Program Assistant och Student Coordinator, IPPNW Central Office**

Hur var det att träffa IPPNW-studenterna för första gången?

Det kändes fantastiskt att få ansikten till de namn man redan tycker man känner så väl genom alla e-mail. Det var värdefullt och roligt att få lära känna de människor jag faktiskt arbetar för!

**Thekiso Thekiso,
Botswana**

(för närvarande student vid National University of Ireland , Galway, skall åka på utbyte till Uppsala!)

Vad är dina intryck av mötet?

Jag har träffat så många fantastiska och inspirerande människor. På det här mötet har jag upptäckt att det finns människor som verkligen bryr sig om vad som händer i världen.

Vad tycker du har varit bäst under mötet?

Förutom att träffa alla människor tycker jag att workshops med praktiska övningar är mycket bra. Det som jag tycker har varit bäst är Peace through health-diskussionen med Neil Arya eftersom den både var intressant och innehöll praktiska delar.

Vilka förväntningar har du på Sverige?

Jag hoppas att få åka och plugga i Uppsala. Jag har läst om Uppsala och tror att jag skulle tycka om att bo där och så vet jag att de har kurser på engelska. När jag var liten så arbetade min pappa på svenska ambassaden i Botswana. Då träffade jag många människor från Sverige och sedan dess har jag velat åka till Sverige. Jag hoppas att få lära mig om den svenska kulturen och det svenska sjukvårdssystemet men framför allt vill jag träffa och lära känna fantastiska människor i Sverige.

Sammanställt av
CAMILLA MATTSSON
och HANNA FORNWALL
Foto: S SMEDEGÅRD

Kunskap i ett fredsperspektiv

Studenter om IPPNW-kongressen i Berlin

“Knowing is not enough; we must apply.
Willing is not enough, we must do”.

Så började Dr Lown med ett citat från Goethe. Atomkongressen förmedlade inte bara mycket kunskap utan satte den även i ett fredsperspektiv. Detta perspektiv återspeglade inte bara kongressen utan hela Berlin och dess överallt, i varje gathörn, närvarande historia.

De starka talarna engagerade oss till att vilja fortsätta arbeta för fred. NWIP (Nuclear Weapons Inheritance Project) känns viktigt i det här sammanhanget och alldeles nya i projektet som vi var, var det roligt att aktivt delta.

”There exists a necessary sort of madness: to believe that precisely you can change the world.

Madness that borders on genius and that it is also the simplest everyday wisdom:

You are capable of it and you do it together with others.

Only by not shutting our eyes can we see to it that peace will reign and that freedom will thrive.”

Foto: K LUNDIUS

Jenny till vänster och Martina till höger omges till vänster av Anders och Martin från Danmark. I mitten Inga från Tyskland och till höger Alex och Tina från Tyskland

Så slutade Dr Lown med att citera svensken Berndt Rosen- gren.

MARTINA GROSCH
JENNY IMMERSTRAND

[På Internet under <www.atomkongress.de> finns mer att läsa om kongressen.]

INTERNATIONELL UTBLICK

Red Inge Axelsson
Frösön (inge_axelsson@yahoo.se)

Betraktelser från Budapest

Under de senaste åren har jag besökt Budapest och andra delar av Ungern ett dussintal gånger för ett samarbete med vidareutbildning av barnläkare och barnsjuksköterskor (se www.peditop.com). Denna Internationella utblick blir därför annorlunda: ett reportage från Budapest dagen E – som i EU – och en historisk betraktelse av tre män som föddes i välbärgade judiska familjer i Budapest för ungefär 100 år sedan, som tidigt visade sig extremt begåvade i matematik och fysik, som på grund av jedeförföljelse och av andra skäl reste först till Tyskland och sedan till USA där de blev hyllade som lysande forskare och alla hamnade i Manhattanprojektet, USA:s atombombsprojekt. Deras livsverk har förändrat världen, tyvärr mest till det sämre.

Budapest

Först en lägesrapport. Sista april 2004 var en varm dag och en ljummen kväll i Budapest. Folk satt ute på gågatan Váci utca, drack öl, åt, samtalade. En grupp ungdomar, kanske ett femtiotal, sjöng och dansade. Men var det fler människor i rörelse än en genomsnittlig vårlördagskväll? Knappast.

Vid tolvslaget hade grupper av Budapestbor och turister sökt sig till Donau. Det skulle bli fyrverkerier, sades det, för att celebrera att Ungern nu blev medlem i EU. Klockorna slog tolv. Inget hände. Inga fyrverkerier, inget folkets jubel, bara några dova knallar – salut från Hjältarnas Torg, enligt vad fick höra på söndagen. Ganska snopen gick jag till hotellet. Fast jag borde kanske inte ha varit så förvånad för nyårsnatten 1995, när

Sverige blev EU-medlem, firade vi väl inte mer än vanliga nyårsnätter. Nästa dag, när jag frågade mina ungerska vänner vad de gjort vid midnatt, såg de förvånade ut och svarade att de naturligtvis sovit.

Edward Teller (1908-2003)

Så till de begåvade Budapestpojarna. För det var naturligtvis män som arbetade med bomben, med Lisa Meitner som enda kända undantaget. *Edward Teller* föddes i Budapest men för 18 år gammal till Leipzig i Tyskland där han doktorerade i fysik vid 22 års ålder för Werner Heisenberg (han med Osäkerhetsrelationen). År 1935 emigrerade han till USA där han dels kom att verka som professor vid olika universitet, dels kom att bli en drivande kraft bakom både fissionsbomben och vätebomben. Han var otvivelaktigt mycket begåvad men vätebomben, som han ansåg sig vara far till, var Enrico Fermis idé och fungerade inte förrän matematikern Stanislaw Ulam hade korrigerat fel i Tellers beräkningar. Teller var besatt av kärnvapen, ville utveckla allt som gick att utveckla och blev ovän med många framstående fysiker på grund av sin vapenfixering och sina härskarfasoner. Vid 95 års ålder dog han av stroke i Stanford, Kalifornien. Två icke namngivna Nobelpristagare i fysik har uttalat sig helt olika om Teller: "one of the most thoughtful statesmen of science" respektive "a danger to all that's important." För mig framstår det sista yttrandet, "en fara för allt som är viktigt", som sanning.

Leo Szilard (1898-1964)

Leo Szilard föddes i Budapest som son till en ingenjör och började också studera till ingenjör vid Budapest

Tekniska Universitet. Första världskriget och den antisemitiska Horthy-regeringen gjorde emellertid att han flyttade till Berlin, undervisades av Einstein och Planck och vid 24 års ålder fick högsta betyget på sin doktorsavhandling om termodynamik. Han konstruerade ett kylskåp tillsammans med Einstein och tog patent på en linjär accelerator, elektronmikroskop och neutronkedjereaktionen, företeelser som andra fick Nobelpriset för.

Åren 1933-1938 verkade Szilard i England. Den store fysikern Ernest Rutherford sade att "anyone who looked for a source of power in the transformation of the atoms was talking moonshine." Detta retade upp Szilard som tänkte ut neutronkedjereaktionen under en promenad i London. Szilard var troligen den som först insåg möjligheten att konstruera en atombomb men hade till att börja med svårt att övertyga även Niels Bohr och Enrico Fermi om detta.

Från 1938 arbetade Szilard i USA. Han fick Einstein att 1939 skriva ett avgörande brev till president Franklin D. Roosevelt om möjligheten av att konstruera en atombomb. Roosevelt gav order om Manhattanprojektet som sex år senare resulterade i bombningarna av Hiroshima och Nagasaki. Då hade Szilard bytt sida. Han hade varit rädd för att Tyskland skulle bli först med kärnvapen och ville bara använda kärnvapen för avskräckning. När han insåg att Tyskland inte hade kärnvapen och att Axelmakterna skulle förlora kriget försökte han, ånyo med hjälp av Einstein, förmå president Truman att inte använda atombomber mot Japan, men denna gång ville Vita Huset inte lyssna på honom.

År 1947 lämnade Szilard fysiken för att ägna sig åt biologisk forskning och forskarnas moraliska plikter mot samhället. Georg Klein, som också är flykting från Budapest och som kände Szilard, har beskrivit Szilards sista år i sin bok "Ateisten och den heliga staden" som, om jag minns rätt, har recenserats i LMK av Gösta Alfvén.

Leo Szilard dog av en hjärtattack vid 66 års ålder. Han framstår som en genialisk forskare som också hade ett samvete. Han blev mycket aktiv i Pugwash-rörelsen och en ledare för de fysiker som motsatte sig att kärnvapen

används för annat än avskräckning. Han blev följaktligen motarbetad av Teller.

John von Neumann (1903-1957)

János (John) von Neumann var son till en högt uppsatt bankir i Berlin. Kanske var det hans uppväxt i Budapests överklass som medförde de hos matematik- och fysiksnillen ovanliga vanorna att klä sig elegant och bjuda på många och långa fester. Redan som barn excellerade han med sitt otroliga minne: han kunde snabbt memorera en sida i telefonkatalogen med namn, telefonnummer och adresser. Vad säger en neuropsykiater om detta? Vid 23 års ålder blev han kemiingenjör (en eftergift till fadern som ville att han skulle bli affärsman) men avlade samma år doktorsexamen i matema-

tik. År 1930 flyttade han till USA där han kom att, tillsammans med bl.a. Albert Einstein, verka som professor i matematik vid Princeton University till sin död i cancer vid 54 års ålder.

John von Neumann utarbetade de matematiska grunderna för kvantmekaniken, spelteorin och datorer och han deltog i flera olika kärnvapenprojekt under och efter andra världskriget. Han var kanske inte vapenfixerad som Teller men inte heller plågad av sitt samvete som Szilard.

Hemåt

Efter en vecka i Budapest och Debrecen lämnar jag det nya EU-landet. Taxichauffören som kör mig till Ferihegy-flygplatsen frågar varifrån jag är. "Schweden? Ah! Sehr schön. I have been in Gothenburg ... Hindås

... my wife ... family." Visst är det fantastiskt att en grånad taxichaufför i ett östland nu kan åka charterbuss till släkten i Hindås!

Källor

Dannen G. *Leo Szilard – a biographical chronology*.

www.dannen.com/chronobio.html

Klein G. *Ateisten och den heliga staden*. Stockholm: Bonniers 1987.

O'Connor JJ, Robertson EF. *John von Neumann*.

www-gap.dcs.st-and.ac.uk

PBS People & Events: *Edward Teller*. www.pbs.org

Wikipedia. *Leo Szilard*.

http://en.wikipedia.org/wiki/Leo_Szilard

BOKRECENSION

Titel: Avväpna Irak

Författare: Hans Blix

Sidor: 268

Utg.ort: Stockholm

Utg.år: 2004

Förlag: Bonnier Fakta

ISBN 91-85015-21-0

"En mycket osvensk bok"

"Avväpna Irak"

Så kom den då, vårens mest upphausade översättning till svenska (möjligen överträffad av senaste Harry Potter), enligt omslaget översatt av Ulla Danielsson. Det här är en bok som är väldigt osvensk i sin totala avsaknad av blygsamhet.

Hans Blix berättar i jagform om hur han uppfattade händelseförloppet från det att han tillfrågades om att ta ledarskapet för FN-inspektörerna i Irak till dess att inspektionerna avbryts pga den USA-ledda invasionen.

Min besvikelse och irritation bottnar nog i att jag förväntat mig en annan bok. Blix berättar rakt upp och ner, nästan i sportreferatform. Han är lika kategorisk som en fotbollsreporter, inga alternativa tolkningar av skeenden är möjliga och hans egen problemlösningsmetod är alltid den bästa. Eventuella antagonister har antingen fel eller klantar till det för sig. När dramatiken tättnar försöker Blix fånga detta genom att korta textstyckena.

Meningsbyggnaden är redan från början nästan helt befriad från resonerande och ifrågasättande bisatser. Tyvärr.

Vid andra läsningen av boken är jag förberedd på detta och kan då ägna mig åt bokens starka sidor. För den är klart läsvärd. Det är en subjektiv bild inifrån ett dramatiskt skeende. Är inte den som stått i stormens öga i sin fulla rätt att formulera sin egen bild av ett dramatiskt skeende? Och det är onekligen en snabbrepetition av det som hände under den där tiden. De korta styckena gör att boken är lätt att läsa på bussen. Sen får man väl invänta att andra formulerar sin bild av vad det var som hände, och ytterligare andra får se skeendet utifrån.

Och det är väl tur att Blix sannolikt är mycket bättre på nedrustningsfrågor än att skriva böcker!

Men bokens engelska upplaga spelar nog en helt annan roll i det anglosaxiska massmediaklimatet!

FRIDA SUNDBERG

DLMKs Bestyrelse

Formand:
Povl Revsbech
Langdalsvej 40 , 8220 Brabrand
Tlf. 86 26 47 17
E-mail: revsbech@dadlnet.dk

International councillor:
Anton Aggernæs
Gyvelholm 50 , 2830 Virum
Tlf. 38 34 35 07
E-mail: aggernaes.a@dadlnet.dk

Deputy councillor:
Jacob Obbekjær
Lundedammen 42 , 2605 Brøndby
Tlf. 36 75 13 10
E-mail: obbekjar@dadlnet.dk

Deputy councillor, redaktør:
Klaus Arnung
Kæmpehøjvej 3 , 2950 Vedbæk
Tlf. 45 66 11 81
E-mail: k.arnung@dadlnet.dk

Kasserer:
Niels Dahm
Hovedvej 14 , Avernakø ,
5600 Fåborg
Tlf. 62 61 83 61
E-mail: dahm@avernak.dk

Studerterrepræsentant:
Cæcilie Böck Buhmann
Tagensvej 15 , 2200 København N
Tlf. 35 37 02 02 – 202
Mobil-tlf. 26 18 95 06
E-mail:
cbuhmann2002@yahoo.com

DLMKs sekretariat:

c/o Povl Revsbech
Tlf. 86 26 47 17
E-mail: revsbech@dadlnet.dk

Medlemskab opnås ved indbetaling
af årskontingent på Giro 8 03 91 00
300 Dkr for læger og pensionister
100 Dkr for studenter
200 Dkr for støttemedlemmer

DLMKs hjemmeside: www.dlmk.dk

SLMKs STYRELSE 2003 – 2004

Ordförande: **Gunnar Westberg**, Solbänksgränd 9,
413 19 Göteborg, tel 031-82 86 92 eller
82 63 93 (b), tel 031-342 25 16 (a),
e-post: gunnar.westberg@slmk.org

Vice ordf: **Frida Sundberg**, Södra Strandvägen 1A,
832 43 Frösön, tel 063-12 74 20,
e-post: frida.sundberg@slmk.org

Mats Hogmark, Gruvgatan 33,
791 62 Falun, tel 023-138 18,
mobil tel 0709-515 272,
e-post: mats.hogmark@slmk.org

Sekr: **Meit Krakau**, Danarövägen 19,
182 56 Danderyd, tel 08-753 13 50,
fax 08-755 78 55,
e-post: meit.krakau@slmk.org

Medl-ansvarig: **Kent Nordqvist**, Åsbyvägen 7,
703 75 Örebro, tel 019-23 44 64,
e-post: kent.nordqvist@slmk.org

Övriga

Ordinarie

Gösta Alfven, Svartensgatan 20, 116 20 Stockholm,
tel 08-643 47 02 + fax efter telefonanmälan
e-post: gosta.alfven@slmk.org

Anna Hellman, Daljunkaregatan 12 nb, 791 37 Falun,
tel 023-180 90, e-post: anna.hellman@slmk.org

Hans Levander, Vårdkasvägen 11, 756 55 Uppsala,
tel 018-32 43 47, fax 018-32 00 84,
e-post: hans.levander@slmk.org

Monika Palmgren, Slottsvägen 6, 169 69 Solna,
tel arb 08-578 354 28, e-post: monika.palmgren@slmk.org

Anneli Schmauch, Språkgränd 1, 907 33 Umeå,
tel 090-19 91 48, fax 090-785 17 17 (a),
e-post: anneli.schmauch@slmk.org

Sara Smedegård, Rackarbergsgatan 40:470,
752 23 Uppsala, tel 018-50 23 25,
e-post: sara.smedegard@slmk.org (stud repr)

Martin Tondel, Lekparksvägen 2, 582 75 Linköping,
tel 013-39 64 74, e-post: martin.tondel@slmk.org

Leonore Wide, Ljuskärrsvägen 35, 133 31 Saltsjöbaden,
tel 08-717 65 17, e-post: leonore.wide@slmk.org

Richard Fristedt, Kastanjegatan 6 a, 3 tr, 223 59 Lund,
tel 046-123 552, e-post: richard.fristedt@slmk.org
(stud repr)

Suppleanter

Nelli Jonasson-Filippova, Madlyckevägen 24,
542 32 Mariestad, tel 0501-474 62,
e-post: nelli@slmk.org

Jan Larsson (Infobladsansvarig),
Linnégatan 2G, 753 32 Uppsala, tel 018-14 62 12,
e-post: jan.larsson@slmk.org

Bengt Lindell (IT/kommunikationsansvarig),
Bättre Tidens Gränd 18, 393 59 Kalmar,
tel + fax 0480-201 84, mobil tel 070-647 23 47
e-post: bentg.lindell@slmk.org

Kent Nordqvist, Åsbyvägen 7, 703 75 Örebro,
tel 019-23 44 64, e-post: kent.nordqvist@slmk.org

Annika Rydberg, Fredrikshögsgatan 1, 903 36 Umeå,
tel 090-77 64 99, e-post: annika.rydberg@slmk.org

Anna Sjögren, Margaretavägen 3L:223, 222 40 Lund,
tel 046-39 31 58, e-post: anna.sjogren@slmk.org

Karin Stenstedt, Alviksvägen 17, 167 53 Bromma,
tel 08-25 56 38, e-post: karin.stenstedt@slmk.org

Christina Vigre Lundius, Håkantorsmölla,
284 91 Perstorp, tel 0435-347 31, fax 0435-353 27,
e-post: christina.vigre.lundius@slmk.org

John Henriksson, Hertig Karlsg. 11A, 582 21 Linköping,
tel 013-12 92 60, mobil tel: 0733-42 31 10 (stud repr)
e-post: john.henriksson@slmk.org

Revision

Auktoriserad Revisor

Jan Anders Nilsson, Öhrlings PricewaterhouseCoopers,
Box 1215, 251 12 Helsingborg, tel 042-37 72 00,
e-post: jan-anders.nilsson@se.pwcglobal.com

Auktoriserad Revisor, suppleant

Jonas Grahn, Öhrlings PricewaterhouseCoopers,
Torsgatan 21, 113 97 Stockholm, tel 08-555 330 00,
e-post: jonas.grahn@se.pwcglobal.com

Föreningsrevisor

Bengt Larsson, Storgatan 70, 824 00 Hudiksvall,
tel 0650-164 12, e-post: bentg.larsson@slmk.org

Föreningsrevisor Suppleanter

Ylva Stjernholm, Tomtebogatan 10 2tr, 113 39 Stockholm,
tel 08-31 63 81

Kristina Olofsson, Varvsgatan 3b, 824 00 Hudiksvall,
tel 0650-127 75, e-post: kristina.olofsson@slmk.org

Kassör/Kanslichef:

Klas Lundius, Håkantorsmölla, 284 91 Perstorp,
tel 0435-351 58, fax 0435-353 27, mobil tel 070-520 83 58
e-post: klas.lundius.@slmk.org

Valberedningen har utgjorts av:

Sammankallande:

Vendela Englund-Burnett, Mimergatan 13,
654 60 Karlstad, tel + fax 054-21 29 42,
e-post: vendela@slmk.org

Eva Olivecrona, Tegnérsgatan 7, 111 40 Stockholm,
tel 08-411 12 49, fax 08-20 50 23, e-post:
eva.olivecrona@slmk.org

Camilla Mattsson, Flogstavägen 77B,
752 72 Uppsala, tel, 018-46 36 96, e-post:
camilla.mattsson@slmk.org (stud repr)

Avsändare:
SLMK, c/o Lundius
Håkantorpsmälla
284 91 PERSTORP
Sweden

**Begränsad
eftersändning**

Vid definitiv eftersändning
återsänds försändelsen med
nya adressen på baksidan

Bilder från europeiska IPPNW-studentkongressen på Irland

Läs mer om mötet på sid 24.

Foto:
S SMEDEGÅRD